

Participácia a priestory pre mladých

Správa z reprezentatívneho
výskumu

Katarína Čavojská, Petra Marinová
Rada mládeže Slovenska

European Commission

MINISTERSTVO
ŠKOLSTVA, VEDY,
VÝSKUMU A ŠPORTU
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

iuventa
Slovenský inštitút mládeže

Obsah

Úvod	2
Metodika výskumu.....	3
Hlavné závery	4
Analýza výsledkov výskumu.....	7
Politika a rozhodovanie	8
Miera vplyvu na politiku a politické rozhodovanie.....	8
Opatrenia na zvýšenie vplyvu mladých ľudí na politické rozhodovanie.....	10
Hodnotenie činnosti vybraných organizácií v prospech mladých ľudí.....	12
Názory na demokraciu a politiku.....	14
Vlastná politická účinnosť	17
Dôvera v inštitúcie	19
Prodemokratická a prozápadná politická orientácia	23
Volebné preferencie.....	25
Občianska angažovanosť a participácia	27
Občianska a politická participácia	27
Miera občianskej a politickej participácie	30
Iniciátor občianskej a politickej aktivity.....	33
Skúsenosť s dobrovoľníctvom.....	35
Skúsenosť s členstvom v mládežníckej organizácii	37
Sebahodnotenie vedomostí v oblasti občianskej výchovy.....	39
Seba-orientácia vo veciach verejných	41
Individuálne perspektívy	43
Vlastná účinnosť	43
Percepčia životných vyhliadok do budúcnosti	47
Priestory pre mládež	50
Dostupnosť priestorov pre mládež.....	50
Využívanie priestorov pre mládež.....	52
Socio-demografický profil respondentov	54

Úvod

Súčasťou VIII. cyklu Európskeho dialógu s mládežou bol aj reprezentatívny výskum. Z dôvodu pandemických obmedzení ako aj viacerých administratívnych rozhodnutí sa aktivity tohto cyklu posunuli až do prvej polovice roku 2022. Vďaka týmto posunom sme mohli uskutočniť tento výskum na jar po odznení väčšiny pandemických opatrení.

Výskum obsahovo nadväzuje na tematické zameranie cyklu, teda tzv. cieľ mládeže „Priestor a priestory a participácia pre všetkých“. Zamerali sme sa na zisťovanie dát, ktoré korešpondujú s konzultačnými otázkami. Rámcovali sme ich však otázkami, ktoré mapujú celkovú situáciu pokiaľ ide o participáciu mladých ľudí do občianskych a politických aktivít. Z tohto pohľadu sme považovali za dôležité sledovať aj viaceré otázky reflektujúce aktuálnu politickú atmosféru.

Téme občianskej a politickej participácie mládeže v empirickom výskume sa venujeme od roku 2017. Odvtedy sme prešli už pomerne dlhú cestu či už ako spoločnosť alebo ako mládežnícky sektor. Zmenili sa však aj samotní mladí ľudia, vo vekovej kohorte mladých sa vymenilo 5 ročníkov. Znamená to, že dnes už pracujeme s výrazne inou generačnou skupinou, ktorú pop-kultúra označuje aj ako Generácia Z. V analýze preto prinášame aj porovnania kľúčových ukazovateľov, ktorá naznačujú ako sa svet dnešných mladých líši oproti svetu mladých pred piatich rokov.

Pandémia COVID-19, ale aj ďalšie globálne krízy, ako klimatická kríza či vojna na Ukrajine výrazne zamávali životnými istotami, ale aj mnohými postojmi. Verejná diskusia by sa mala začať zaoberať aj občianskou pripravenosťou a odolnosťou nastupujúcej generácie voči nie vždy predvídateľným spoločenským otrasom. Veríme, že aj tieto dáta môžu pomôcť kultivovanému a zmysluplnému spoločenskému dialógu o postavení mladých ľudí v tvorbe politik.

Výskum bol realizovaný vďaka finančnej podpore European Commission - Education, Audiovisual and Culture Executive Agency (EACEA).

Tento výskum bol podporený z dotačnej schémy Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR Programy pre mládež na roky 2014 – 2021, ktorú administruje IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže.

Metodika výskumu

Výskum verejnej mienky bol realizovaný na Slovensku v období od 14. – do 22. apríla 2022, na vzorke o veľkosti 1005 respondentov.

Metodológia výskumu bola založená na využití kombinovaného zberu CAPI (n=680) a CAWI (n=325). Takáto kombinácia umožňuje do výskumu zapojiť aj tú časť populácie, ktorá nepatrí k intenzívnym užívateľom internetu.

Výskum bol reprezentatívny pre populáciu vo veku 15 – 29 rokov z hľadiska:

- pohlavia (muži/ ženy);
- veku;
- veľkosti sídla a
- kraja.

Zber dát zabezpečovala agentúra FOCUS s.r.o na Slovensku.

Dotazník bol vypracovaný autorkami a spolupracovníkmi Rady mládeže Slovenska. Dáta boli analyzované rovnako interne, pomocou štatistického programu SPSS. Za účelom analýzy porovnávame dáta z aktuálneho výskumu s dátami z predchádzajúcich výskumov RmS:

- 2017 (15 – 24 rokov, n=750);
- 2018 (15 – 24 rokov, n=1000);
- 2019 (15 -29 rokov, n=706);
- 2020 (15-29 rokov, n=1500).

Hodnoty v grafoch a tabuľkách sú v percentách pre populáciu 15 – 29 rokov, pokiaľ nie je uvedené inak.

Text analýzy neprešiel jazykovou korektúrou.

Hlavné závery

Politika a rozhodovanie

Prevažná väčšina mladých ľudí nemá pocit, že dokáže ovplyvniť verejnú politiku a politické rozhodovanie na Slovensku. Panuje medzi nimi zhoda v tom, že to nie je želaný stav. Pri hodnotení navrhovaných riešení tejto situácie, ako najdôležitejšie hodnotia opatrenie na zvýšenie informovanosti politikov o obavách mladých ľudí. Druhé najdôležitejšie opatrenie je podľa mladých ľudí zlepšenie občianskej výchovy na školách.

Mladí Slováci nespochybňujú demokraciu, až 83 % respondentov ju považuje za najlepší politický systém pre svoju krajinu, no približne štvrtina týchto respondentov nemá zároveň problém vyhlásiť, že voľby sú len plytvaním času a peňazí. Problém, ktorý tu pozorujeme už niekoľko rokov, spočíva v nedostatočnom poznaní a pochopení princípov liberálnej demokracie. Ukazuje sa, že to čo mladým ľuďom momentálne chýba, je lepšie poznanie a pochopenie občianskych a politických nástrojov, ktoré ako občania majú. Dôsledkom je silný pocit občianskej a politickej bezmocnosti. S výrokom „politici sa o mňa nezaujímajú“ súhlasí až 84 % respondentov.

Situáciu nám pomáha vysvetliť koncept politickej účinnosti, ktorý hovorí o pocite, že politické konanie jednotlivca môže mať, alebo naopak nemôže mať dopad na politické procesy v krajine. Vysokú politickú účinnosť aktuálne vykazuje menej ako pätina respondentov, presnejšie 17 %. Naopak nízke skóre vykazuje 21 % respondentov. Tieto skupiny sa odlišujú nielen v politických postojoch, ide zároveň o kategórie s výrazne odlišnými socio-ekonomickými znakmi. Zatiaľ čo vysokú účinnosť deklarujú mladí z priaznivejších socio-ekonomických podmienok vrátane vyššieho vzdelania, nízku účinnosť pozorujeme častejšie u mladých, ktorí vykazujú skôr slabšie socio-ekonomické podmienky. Častejšie vykazujú nižšiu politickú účinnosť aj mladí maďarskej národnosti.

Pokiaľ ide o dôveru inštitúciám, situácia je veľmi podobná. Vysokú dôveru k inštitúciám deklaruje len 16 % respondentov, naopak inštitúciám vôbec nedôveruje až 25 % respondentov. Socio-demografický profil je v tomto prípade podobný ako v prípade politickej účinnosti, pričom rozhodujúce sú práve socio-ekonomické ukazovatele.

Napriek kritickým postojom k vnútro politickej situácii mladí Slováci vykazujú vysokú podporu členstvu Slovenska v EÚ a NATO. Aktuálne až 82% respondentov deklaruje súhlas so zotrvaním Slovenska v EÚ, a 73 % respondentov vyjadrilo podporu zotrvania Slovenska v NATO. Núka sa v tejto súvislosti myšlienka, že demokracia a jej vnímanie mladými na Slovensku je silne previazané s členstvom Slovenska v oboch nadnárodných celkoch.

Občianska angažovanosť a participácia

Celkový podiel respondentov, ktorí sa zapojili do nejakej formy občianskej alebo politickej participácie v referenčnom období uplynulých 12 kalendárnych mesiacov predstavuje 55 % respondentov. Naopak 45 % respondentov bolo v sledovanom období mimo akejkoľvek formy občianskej a politickej participácie. Neparticipovali hlavne najmladší respondenti, respondenti s nižším vzdelaním ale aj zo slabších socio-ekonomických podmienok.

Aktivítam dominujú dobrovoľnícke aktivity, do ktorých sa zapojilo 23 % respondentov. Druhou najčastejšie uvádzanou aktivitou je preposielanie online liniek, článkov, videí apod. Tretia najčastejšia aktivita, ktorú uviedlo 18% respondentov, je účasť na charitatívnom podujatí ako napr. koncert, športový zápas apod. Porovnanie medziročného vývoja od roka 2017 naznačuje nárast podielu mladých ľudí, ktorí sú mimo občianskej a politickej participácie. V kategórii 15 až 24-ročných je tento podiel momentálne na úrovni 47 % oproti 34 % v roku 2017.

Negatívny vývoj sme zaznamenali aj v prípade vývoja skúsenosti s dobrovoľníctvom alebo dobrovoľníckou činnosťou. Až takmer dve tretiny respondentov s dobrovoľníckymi aktivitami nemá podľa ich vlastných slov s nimi žiadnu skúsenosť. V porovnaní s rokom 2017 pozorujeme takmer dvojnásobný nárast podielu mladých ľudí bez takejto skúsenosti.

Čo sa týka úrovne vzdelania v oblasti občianskej výchovy, na základe seba-hodnotiacej škály je priemerná známka tejto generáčnej kohorty na úrovni 3, teda priemer. Ako výborné hodnotilo svoje vzdelanie v oblasti občianskej výchovy len 13 % respondentov. Hlbšia analýza ukázala, že rozdiely v sebahodnotení súvisia nielen s vekom a skúsenosťami ale aj s ekonomikou situáciu. Je možné predpokladať, že sa v nich odrážajú aj nerovnosti v kvalite výučby, ktorej sa v dôsledku toho deťom a mladým ľuďom dostáva. Alarmujúce je nepochybne zistenie, že sa v úrovni vedomostí odrážajú rozdiely z hľadiska národnosti.

Životné perspektívy

Pri meraní životných perspektív sme sa opreli o škálu vlastnej účinnosti a meranie a hodnotenie životných vyhliadok. Pod vlastnou účinnosťou rozumieme Bandurov koncept, podľa ktorého ide o presvedčenie ľudí o svojich schopnostiach podávať určené výkony, resp. zvládnuť rôzne životné situácie. V aktuálnom výskume sme zistili, že 35 % respondentov vykazuje vysoké skóre, 59 % vykazuje priemerné a 6 % nízke skóre pocitu vlastnej účinnosti. Pokiaľ ide o mladých s vysokým skóre, z hľadiska socio-ekonomických ukazovateľov ide častejšie o osoby buď s lepšími životnými štartovacími pozíciami alebo dokonca už relatívne úspešne zvládnutými štartmi do dospelosti. Naopak, nízke skóre často vykazujú mladí z najnižších priečok spoločenského rebríčka, z hľadiska viacerých ukazovateľov ide o mladých s horšími životnými štartmi.

V hodnotení životných vyhliadok sú mladí generáčne skôr optimisti. Prevažná väčšina respondentov si myslí, že budú mať stabilnú prácu alebo zamestnanie, že budú schopní zvládnuť platiť svoje účty a budú môcť chodiť na dovolenky. Len o niečo viac ako polovica respondentov (59 %) si myslí, že budú žiť samostatne bez rodičov. Je možné predpokladať, že ide o dôsledok nepriaznivej situácie v dostupnosti bývania na Slovensku. Prevažná väčšina respondentov zároveň spája svoju budúcnosť so životom na Slovensku. No 20 % respondentov očakáva, že sa natrvalo presťahujú do zahraničia.

Oproti roku 2017 nastal významný posun vo všetkých sledovaných indikátoroch. Ukazuje sa, že mladých vo veku 15 až 24 rokov aktuálne najviac zasiahla spoločenská neistota, poznačená nielen pandemiou či vojnou na Ukrajine, ale aj nastupujúcou ekonomickou krízou. Životné istoty sú silne viazané na možnosti dobrého uplatnenia na trhu práce. Obavy sú nielen o zamestnanie, ešte väčšie sú však obavy pokiaľ ide o schopnosť zvládnuť životné náklady s nastupujúcou dospelosťou, vrátane samostatného bývania. Najväčší pokles nastal pri viere v to, že budú schopní platiť svoje účty, druhý najväčší pokles je pre výroku, že budú žiť samostatne bez rodičov. K poklesu o 11 % došlo aj v prípade deklarovaného záujmu presťahovať sa do zahraničia.

Priestory pre mládež

Respondentom sme položili otázku formou súhlasu o dostupnosti priestorov pre mládež. Pod týmito priestormi pritom myslíme kluby, centrá pre mladých ale napr. aj vonkajšie športoviská. Viac ako polovica respondentov (57 %) má vo svojom okolí takéto dostupné priestory pre mládež. Naopak 43% respondentov deklarovalo, že takéto priestory v ich okolí nie sú dostupné.

Dostupnosť priestorov je v prvom rade regionálna záležitosť ale prejavujú sa v nej aj viaceré socioekonomické ukazovatele. Častejšie deklarujú dostupnosť takýchto priestorov mladí slovenskej národnosti či mladí zo západného Slovenska. Dostupnosť priestorov však potvrdzujú aj mladí, ktorí sa občiansky alebo politicky angažujú, ako aj mladí, ktorí majú skúsenosť s mládežníckou organizáciou. Títo mladí takéto priestory zároveň aj častejšie navštevujú. Hovorí to teda aj o tom, že pre tieto aktivity majú dostupné priaznivo nastavené podmienky aj v širšom sociálnom okolí, resp. vďaka priestorovej podpore.

Na druhej strane nedostatok priestorov pre mladých je deklarovaný častejšie medzi mladými, ktorí majú maďarskú národnosť, medzi respondentmi z Košického a Banskobystrického kraja, ale potvrdzujú ho častejšie aj mladí, ktorí žijú na vidieku. Okrem toho častejšie uvádzali nedostupnosť priestorov pre mladých respondenti, ktorí žijú v zle zabezpečenej alebo chudobnej domácnosti. Pre týchto mladých je príznačná tiež chýbajúca občianska a politická angažovanosť, ako aj častejšie

chýbajúce skúsenosti s mládežníckou organizáciou. Tieto ukazovatele však treba vnímať skôr ako dôsledok chýbajúcich priestorov, než ich príčinu.

Dostupnosť priestorov je limitujúca vo vzťah k možnosti navštevovania takýchto priestorov. Až 41 % respondentov vôbec nenavštevuje takéto priestory, čo je údaj, ktorý korešponduje s údajom o dostupnosti takýchto priestorov. Napriek tomu nedostupnosť neznamená automaticky ich nenavštevovanie. Časť respondentov potvrdila, že napriek nedostupnosti takýchto priestorov vo svojom okolí takéto priestory inde navštevuje. Predpokladáme, že a tým je vysvetlenie o cestovaní, resp. presune aj do väčšej vzdialenosti (v rámci mesta, v susednej obci apod.).

Čo sa týka frekvencie navštevovania priestorov pre mládež, na týždennej báze navštevuje takéto priestory 21 % respondentov. Aspoň raz za mesiac navštevuje takéto priestory 23 % respondentov. 15 % respondentov navštevuje takéto priestory menej často ako raz za mesiac.

Takéto priestory však už nie sú zaujímavé pre mladých, ktorí žijú dospelým životom, majú zamestnanie prípadne aj samostatné bývanie, a môžu sa slobodne rozhodovať kam, kde a s kým budú tráviť voľný čas, samozrejme v rámci svojich finančných možností. Druhou kategóriou mladých, ktorí takéto priestory nevyužívajú, sú častejšie mladí zo znevýhodneného prostredia, ktorí nemajú možnosti ani zdroje na to, aby služby takýchto priestorov mohli využívať.

Analýza výsledkov výskumu

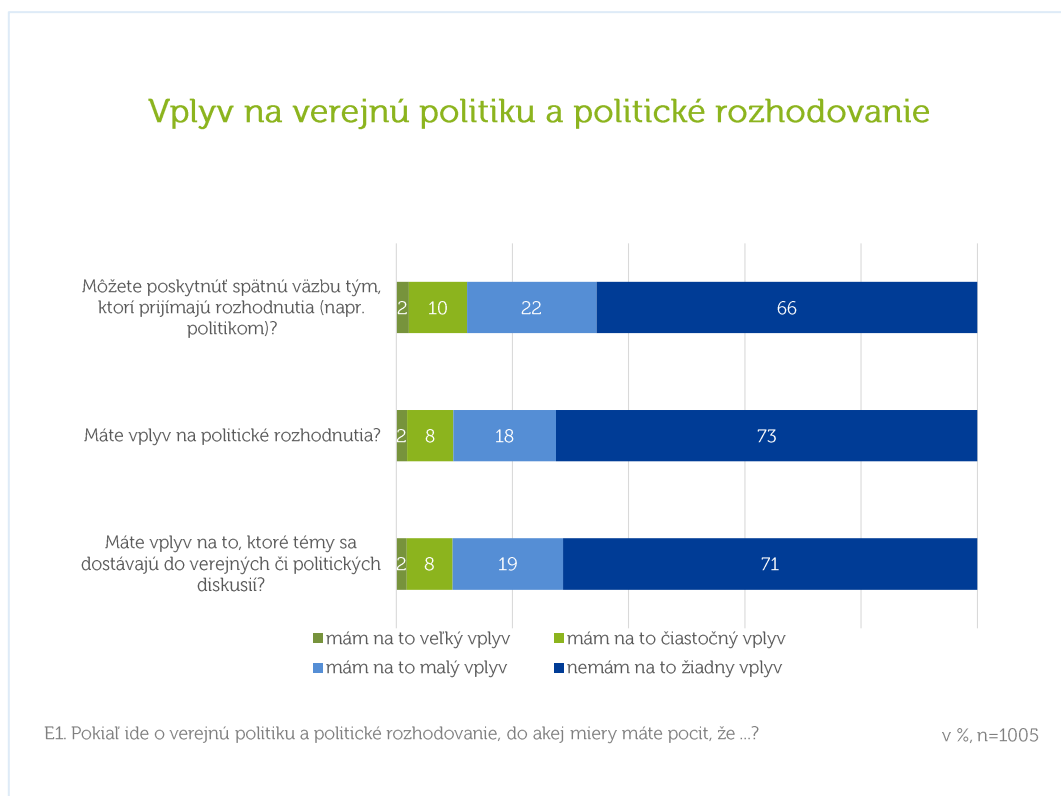
Politika a rozhodovanie

Miera vplyvu na politiku a politické rozhodovanie

Mladí ľudia prevažne nemajú pocit, že by mali vplyv na verejnú politiku a politické rozhodovanie na Slovensku. Úplnú bezmocnosť (odpoveď „nemám na to žiadny vplyv“) v tomto prípade deklarovali takmer tri štvrtiny respondentov. Naopak veľký vplyv na takéto oblasti verejného života pocitujú len 2 % respondentov.

V silnom skepticizme sa nepochybne odráža aj silná negatívna skúsenosť s pandemiou COVID-19, počas ktorej boli záujmy a potreby mladých ľudí prakticky odsunuté na vedľajšiu koľaj. Pre protipandemické opatrenia boli príznačné predovšetkým rozhodnutia o zatvorení škôl pre prezenčnú výučbu a prechod na dištančné vzdelávanie, ktoré zasiahlo masívne hlavne žiakov od druhého stupňa ZŠ vyššie. Zatvorené školy rozsahom najviac z krajín OECD a fatálne obmedzenie možnosti fyzického stretávania sa s rovesníkmi aj mimo vyučovania zasiahli tri školské roky. Opatrenia boli zachované aj napriek silnej verejnej diskusii v prospech otvorenia škôl, podporenej hlasom odborníkov. Hlas mladých v tomto období vo verejnom diskurze prakticky neexistoval.

Keď sa pozrieme detailnejšie na výroky, ku ktorým sa respondenti vyjadrovali, vidíme, že relatívne najhoršia je situácia v prípade otázky, či majú vplyv na politické rozhodnutia. Až 73 % respondentov pritom deklarovalo, že nemajú na takúto oblasť žiadny vplyv. 18 % respondentov si myslí, že na to majú malý vplyv, na druhej strane je 10 % respondentov, ktorí deklarujú, že na to majú veľký alebo čiastočný vplyv.

Podobná je aj situácia v prípade reflexie vplyvu na témy, ktoré sa dostávajú do verejných či politických diskusií. 71 % respondentov tento krát deklarovalo, že na takúto oblasť nemajú žiadny vplyv, 19 % respondentov uviedlo, že v tomto smere majú malý vplyv. Na druhej strane je opäť 10 % respondentov, ktorí deklarovali veľký alebo aspoň čiastočný vplyv ma to, ktoré témy sa dostávajú do verejných či politických diskusií.

Tretia otázka v rámci tejto batérie smerovala do oblasti poskytovania spätnej väzby politikom. Tu je situácia o máličko pozitívnejšia. Absenciu vplyvu v tejto oblasti pociťuje 66 % respondentov, 22 % respondentov má na to malý vplyv. Veľký alebo čiastočný vplyv v otázke možnosti poskytovania spätnej väzby tým, ktorí prijímajú rozhodnutia (teda napr. politikom), deklarovalo 12 % respondentov.

Socio-demografické rozdiely

Z hľadiska socio-demografických kategórií sa ukazuje typický profil pre deklarovanie pocitu, že vedia sledované oblasti ovplyvniť (nejaká miera vplyvu) alebo naopak, v daných oblastiach sa cítia úplne bezmocne (odpoveď „nemám na to žiadny vplyv“).

Relatívne pozitívnejšie postoje manifestujúce pocit zmocnenia v politickom rozhodovaní a verejnej politike vôbec, deklarovali štatisticky významne častejšie starší respondenti vo veku 25 rokov a viac, z väčších miest, z Bratislavského kraja. Takíto respondenti sú tiež častejšie zamestnaní resp. majú samostatné bývanie. Z hľadiska politických preferencií ide častejšie o voličov strán súčasnej vládnej koalície (hlavne SaS a OĽANO).

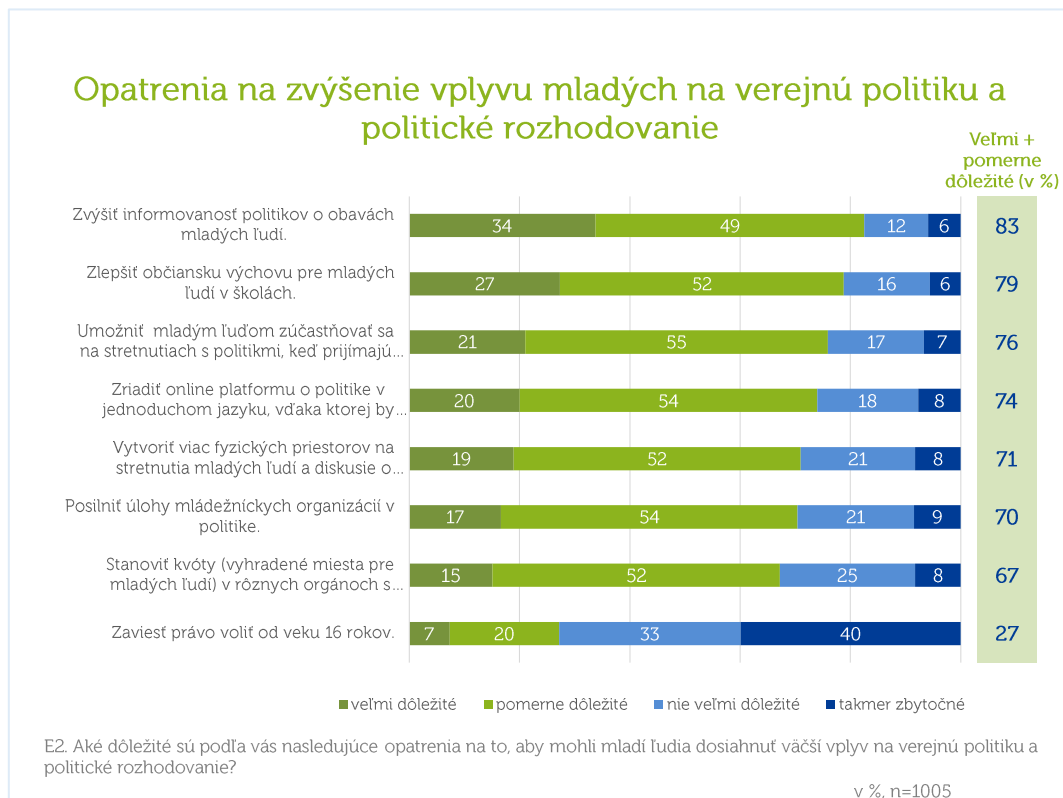
Postoje manifestujúce pocit bezmocnosti vo vývoji verejnej politiky a politického rozhodovania častejšie deklarovali najmladší respondenti vo veku 15 – 19 rokov, so základným alebo neukončeným základným vzdelaním; študenti; respondenti, ktorí bývajú v spoločnej domácnosti s rodičmi. Do tejto kategórie spadajú aj respondenti, ktorí žijú skôr v priemerne alebo podpriemerne ekonomicky zabezpečenej domácnosti. Pocit bezmocnosti častejšie deklarujú respondenti maďarskej národnosti, ako aj respondenti, ktorí aktuálne deklarujú, že by sa nezúčastnili parlamentných volieb.

Opatrenia na zvýšenie vplyvu mladých ľudí na politické rozhodovanie

Okrem hodnotenia miery vplyvu sme v dotazníku respondentom predložili aj batériu možných návrhov, ktoré respondenti hodnotili z hľadiska ich dôležitosti pre zvýšenie vplyvu mladých ľudí na verejnú politiku a politické rozhodovanie. Ukazuje sa, že najväčšia potreba na strane mladých ľudí je v rovine ich poznania a pochopenia na strane politikov alebo iných dôležitých dospelých, ktorí sa podieľajú na tvorbe verejných politik. Prekvapivo, takmer s rovnakou razanciou, je na strane mladých ľudí apel na zlepšenie občianskej výchovy na školách, ktorá dokáže lepšie pripraviť na občiansky a politický život a aktivitu v dospelosti.

Keď sa teda pozrieme na výsledné číselné vyjadrenie v nasledujúcom grafe vidíme, že celkovo až 83 % respondentov považuje za veľmi alebo pomerne dôležité opatrenie zamerané na **zvýšenie informovanosti politikov o obavách mladých ľudí**. Za nedôležité alebo zbytočné považuje toto opatrenie 18 % respondentov.

Nedostatky a limity sú však aj na strane mladých ľudí, hlavne v rovine občianskej pripravenosti. V tomto pomyselnom rebríčku sa hneď na druhej priečke mieste umiestnilo opatrenie zamerané na **zlepšenie občianskej výchovy pre mladých ľudí v školách**. Ako veľmi alebo pomerne dôležité označilo toto opatrenie 79 % respondentov. Za nedôležité alebo zbytočné považuje toto opatrenie 21 % respondentov.

Približne tri štvrtiny respondentov označili dôležitosť pri opatreniach zameraných na vytvorenie **príležitostí, kde by sa stretávali s politikmi**: účasť pri prijímaní dôležitých rozhodnutí (76 %), online platforma na poskytovanie spätnej väzby politikom (74 %), viac fyzických priestorov, kde by sa dalo diskutovať o politike (71 %).

Medzi opatreniami bola hodnotená aj možnosť **posilnenia úlohy mládežníckych organizácií v politike**. V tomto prípade deklarovalo dôležitosť až 70 % respondentov. Odmietavo sa k takémuto opatreniu stavia necelá tretina respondentov (30 %). Pomerne pozitívnu reakciu zaznamenal aj **návrh**

na stanovenie kvót pre mladých v rôznych rozhodovacích orgánoch, uvítali by ho približne dve tretiny respondentov (67 %), naopak ako nedôležitý ho vníma tretina respondentov (33 %).

Pomyselný rebríček opatrení z hľadiska ich dôležitosti uzatvára návrh na **zniženie vekovej hranice pre volebné právo na 16 rokov**. V porovnaní s ostatnými opatreniami vysoko prevažuje podiel tých, ktorí opatrenie považujú za nedôležité – sú to takmer tri štvrtiny (73 %). Za dôležité považuje toto opatrenie len 27 % respondentov

Socio-demografické rozdiely

Ďalšia analýza ukázala, že väčšina hodnotených návrhov opatrení má relatívne podobný profil respondentov, ktorí sa k nim stavajú kladne. Výraznejšie sa odlišuje len profil respondentov, ktorí považujú za dôležité zníženie volebného veku na 16 rokov.

Opatrenia teda častejšie uvádzali ako dôležité starší respondenti vo veku 25 – 29 rokov, respondenti s vysokoškolským vzdelaním, respondenti, ktorí hodnotia pozitívnejšie svoje občianske kompetencie a tiež takí, ktorí sú občiansky alebo politicky aktívni. Častejšie ide tiež o respondentov z priemerne alebo lepšie zabezpečených domácností. Zaujímavosťou je nepochybne, že sa k nim stavajú výrazne pozitívnejšie respondenti slovenskej národnosti, čo na druhej strane naznačuje ich nedostatočnú relevanciu vo vzťahu k mladým z tejto národnostnej menšiny. Z hľadiska politických preferencií ide takmer výlučne o voličov strany Progresívne Slovensko (PS). Jednotlivo sa pri niektorých opatreniach objavujú aj voliči SaS (občianska výchova) a OĽANO (digitálna platforma).

Opatrenie na zavedenie práva voliť od 16 rokov oslovuje hlavne najmladších respondentov vo veku 15 – 19 rokov, z hľadiska socioekonomického statusu ide častejšie o študentov. S vyššou frekvenciou vidíme dôraz na toto opatrenie tiež u respondentov, ktorí hodnotia pozitívnejšie svoje občianske kompetencie. Aj v tomto prípade je to opatrenie atraktívne častejšie pre respondentov slovenskej národnosti. Prejavili sa tu aj regionálne rozdiely, častejšie toto opatrenie pozitívne hodnotili mladi z Trenčianskeho a Prešovského kraja. Z hľadiska politických preferencií sú to opäť hlavne voliči PS.

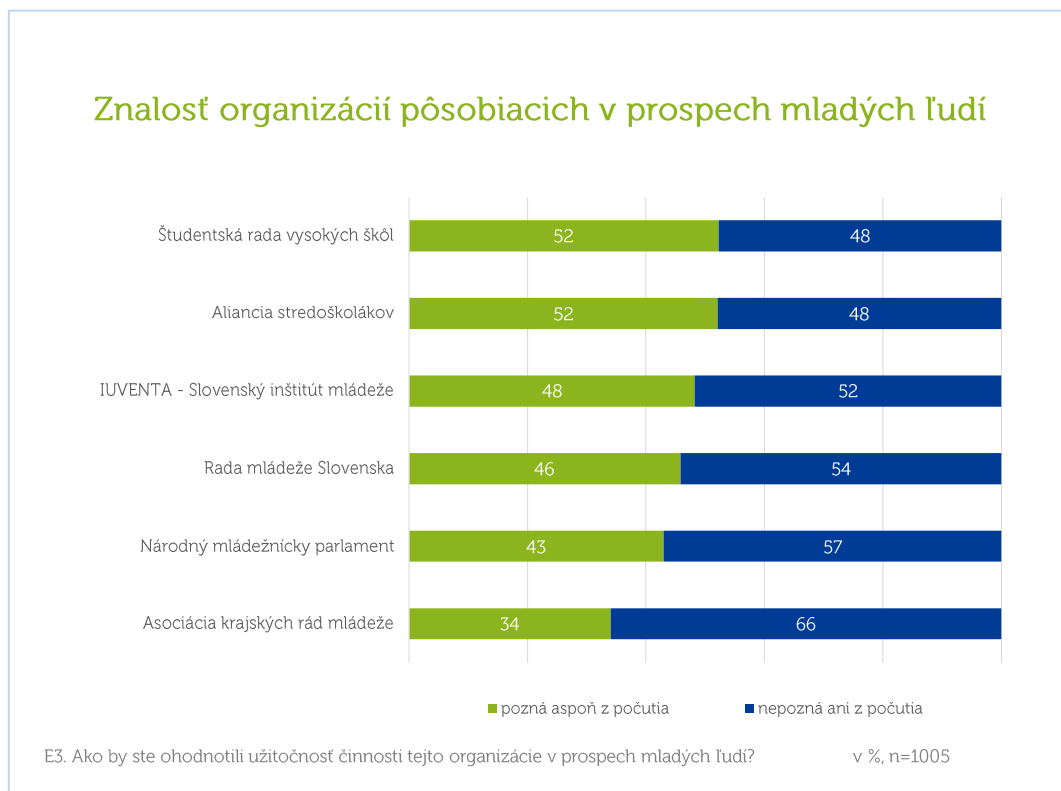
Hodnotenie činnosti vybraných organizácií v prospech mladých ľudí

V zastupovaní záujmov mladých ľudí vystupujú rôzne organizácie, tak z radov mimovládnych a neziskových organizácií ako aj zo strany verejných inštitúcií. V aktuálnom výskume sme sa zamerali na hlavných aktérov činných v zastupovaní záujmov mladých ľudí, a to:

- IUVENTA-Slovenský inštitút mládeže¹, ktorá príspevkovou organizáciou Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR,
- Organizácie zastupujúce záujmy mladých ľudí (Aliancia stredoškôľakov, Študentská rada vysokých škôl) a
- Strešné organizácie zastupujúce záujmy mládežníckych organizácií a združení alebo organizácií pracujúcich s mládežou (Rada mládeže Slovenska, Asociácia krajských rád mládeže, Národný mládežnícky parlament).

Celková miera rozpoznateľnosti týchto organizácií je na úrovni 70 %, tzn. že viac ako dve tretiny respondentov poznajú z počutia aspoň jednu organizáciu. Všetky organizácie pozná aspoň z počutia 27 % respondentov.

Najvyššiu mieru znalosti zaznamenala Študentská rada vysokých škôl, ktorú pozná aspoň z počutia až 52 % respondentov. Podobná je miera znalosti aj vo vzťahu k Aliancii stredoškôľakov, ktorú pozná rovnako 52 % respondentov. Menej ako polovica respondentov potom pozná IUVENTU – Slovenský inštitút mládeže (48 %), Radu mládeže Slovenska(46 %), Národný mládežnícky parlament (43 %). Rebríček uzatvára Asociácia krajských rád mládeže, ktorú aspoň z počutia pozná 34 % respondentov.

¹ Od 1.7. 2022 už organizácia ukončila pôsobenie pod samostatným názvom, agenda a aktivity boli presunuté pod hlavičku novej organizácie - Národného inštitútu vzdelávania a mládeže.

Socio-demografická charakteristika

Z hľadiska sledovaných socio-demografických ukazovateľov sa ukazuje, že tento segment organizácií má vyššiu rozpoznateľnosť u žien, starších respondentov vo veku 25 – 29 rokov. Vyššia znalosť týchto organizácií je tiež u mladých, ktorí sú už ekonomicky samostatní (študujú a zároveň pracujú, majú samostatné bývanie), u respondentov, ktorí bývajú vo väčších mestách. Výrazne sa v ich profile prejavuje priaznivá ekonomická situácia, resp. materiálne dobre zabezpečená domácnosť (veľmi dobre alebo slušne). Sú to tiež mladí ľudia, ktorí sú aktívni a angažovaní, tzn. že majú častejšie skúsenosť s členstvom v mládežníckej organizácii, angažujú sa a majú tiež dobré vedomosti v oblasti občianskej výchovy. Ukázalo sa aj jedno regionálne špecifikum, a to vyššia miera rozpoznateľnosti týchto organizácií u respondentov z Prešovského kraja. Politicky sú to mladí, ktorí inklinujú k stranám PS a SaS.

Na čele rebríčka užitočnosti činnosti organizácie v prospech mladých ľudí sa umiestnila **Študentská rada vysokých škôl (ŠRVŠ)**, ktorú ako užitočnú hodnotí až polovica respondentov (51 %), ktorí túto organizáciu poznajú.

Na druhom mieste sa umiestnila **IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže**, ktorú pozitívne hodnotí 46 % respondentov, ktorí ju poznajú aspoň z počutia.

Pomyselná tretia priečka patrí až trom organizáciám, a to **Aliancii stredoškôľakov**, **Národnému mládežníckemu parlamentu** a **Rade mládeže Slovenska**, ktoré zhodne ako užitočné hodnotí po 43 % respondentov.

Rebríček uzatvára **Asociácia krajských rád mládeže**, ktorej užitočnosť vníma 39 % oslovených.

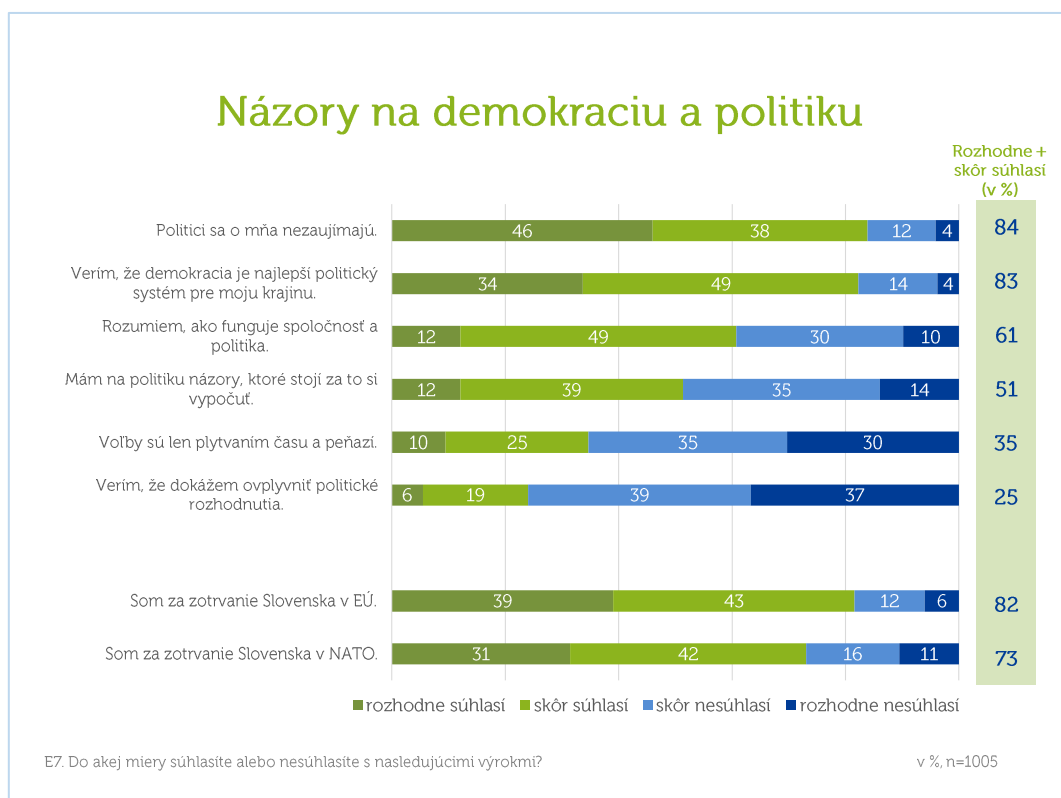

Názory na demokraciu a politiku

Pozreli sme sa tiež na to, ako mladí vnímajú demokraciu a politiku, a tiež aké sú ich aktuálne postoje k členstvu Slovenska v EÚ a NATO.

Ako sme naznačili vyššie, mladí ľudia sa cítia byť v politickom živote na Slovensku nevypočutí. Toto tvrdenie podporuje aj pomerne vysoká miera súhlasu s výrokom „Politici sa o mňa nezaujímajú“. Súhlasilo s ním celkovo až 84 % respondentov. Približne polovica respondentov (51 %) si pritom myslí, že majú názory na politiku, ktoré stojí za to si vypočuť.

Na druhej strane vidíme vysokú mieru podpory demokratickému usporiadaniu krajiny. Až 83 % respondentov súhlasí s výrokom, „verím, že demokracie je najlepší politický systém pre moju krajinu“. Na druhej strane však len približne dve tretiny respondentov (61%) deklarujú, že rozumejú ako funguje spoločnosť a politika. Z toho len 12 % s výrokom deklarovala rozhodný súhlas. Ďalší paradox na ktorý narážame, je pri výroku o voľbách – „voľby sú len plytvaním času a peňazí“ – s ktorým súhlasilo spolu 35 % respondentov. V tomto prípade vidíme drobný paradox, že je tu časť respondentov, ktorá schvaľuje demokraciu ako najlepší politický systém, no zároveň deklaruje, že voľby sú plytvaním času a peňazí. Takýchto respondentov je približne desatina. Tieto drobné „kognitívne havárie“ naznačujú u časti mladých ľudí problém v nedostatočnom ukotvení a pochopení pojmu demokracia a procesov a princípov, na ktorých je postavená. Z výskumu MNO² tiež vieme, že demokracia je často akceptovaná na základe výhod, ktoré sú s ňou spájané (ako napr. možnosť cestovania, ktorú mladí vysoko oceňujú).

Ukazuje sa, že to čo mladým ľuďom momentálne chýba, je lepšie pochopenie nielen princípov liberálnej demokracie, ale aj občianskych a politických nástrojov, ktoré ako občania majú.

² Výskum realizovaný Úradom splnomocnenca pre rozvoj občianskej spoločnosti (ÚSV ROS) v roku 2019, bližšie informácie dostupné v záverečnej publikácii z výskumu: https://www.minv.sk/swift_data/source/rozvoj_obcianskej_spolocnosti/vyskum_neziskoveho_sektora_a_obcianskej_spolocnosti/2020/ANALYZA_NP%20VYSKUM_17.12.2020_FINAL.pdf

Dôsledkom je silný pocit občianskej a politickej bezmocnosti. Len 25 % respondentov si myslí, že **dokážu ovplyvniť politické rozhodnutia v tejto krajine**.

Ako je zrejmé z predchádzajúceho grafu, to všetko však rámcuje vysoká podpora členstvu v EÚ a NATO. Aktuálne až 82 % respondentov deklaruje **súhlas so zotrvaním Slovenska v EÚ**, a 73 % respondentov vyjadrilo **podporu zotrvania Slovenska v NATO**. Núka sa v tejto súvislosti myšlienka, že demokracia a jej vnímanie mladými na Slovensku je silne previazaná s členstvom Slovenska v oboch nadnárodných celkoch.

Socio-demografická charakteristika

Profil mladých ľudí, ktorí častejšie deklarujú porozumenie fungovaniu spoločnosti a politike, veria, že dokážu ovplyvniť politické rozhodnutia alebo majú názory, ktoré stojí za to si vypočuť je v základných rysoch podobný. Častejšie sú vo vyššom veku (25 – 29 rokov), majú vysokoškolské vzdelanie, častejšie pracujú popri štúdiu, alebo majú zamestnanie na plný úväzok, s tým ide ruka v ruku aj lepšie socio-ekonomické zázemie. Okrem toho sú to občiansky a politicky aktívnejší mladí ľudia, hodnotia pozitívne svoje kompetencie v rámci občianskeho vzdelávania, častejšie sú to mladí so skúsenosťou s mládežníckou organizáciou. Podobný je aj ich politický profil, pre ktorý je príznačná inklinácia k súčasným stranám vládnej koalície (OĽANO, SaS) a PS. Drobnú odchýlku sme zaznamenali v prípade výroku „mám na politiku názory, ktoré stojí za to si vypočuť“, kde sa častejšie objavovali aj voliči strany Republika.

Pri výroku „verím, že demokracia je najlepší politický systém pre moju krajinu“, sme súhlas častejšie zaznamenali u respondentov zo Žilinského kraja, medzi študentmi, respondentov z priemerne zabezpečených domácností, u mladých so skúsenosťou s mládežníckou organizáciou. Častejšie sa v súhlase objavili voliči OĽANO a PS.

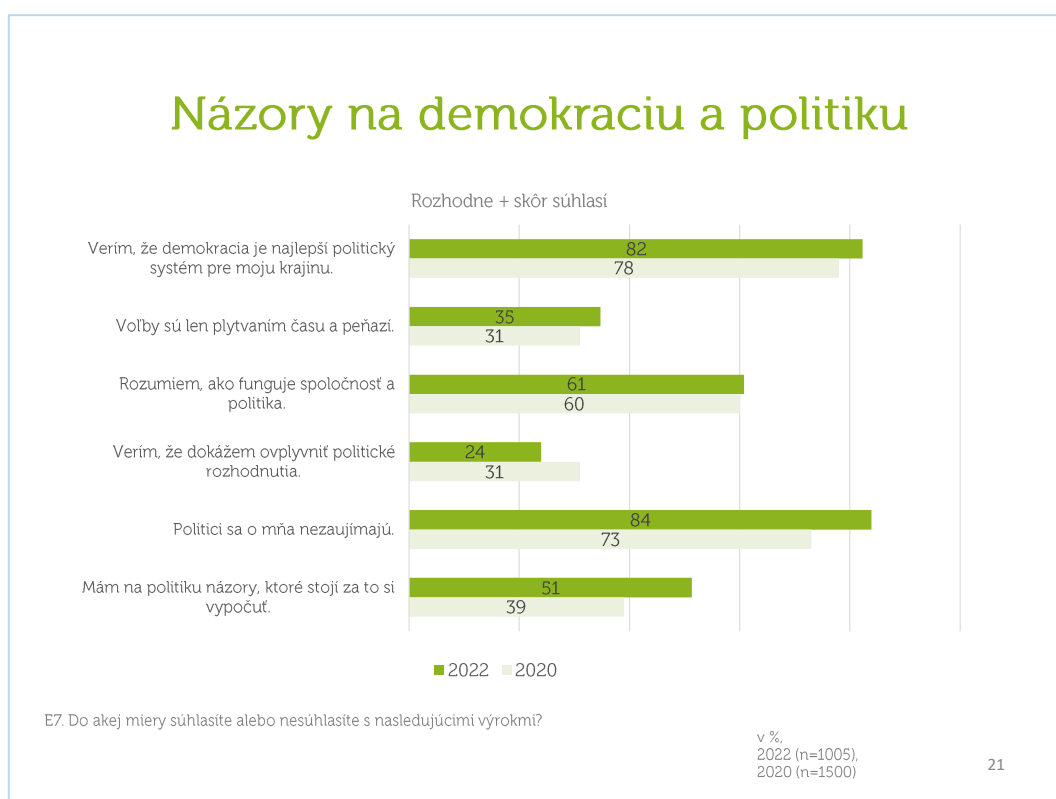
Pocit, že politici sa o mňa nezaujímajú, je zdieľaný naprieč všetkými sledovaným kategóriami. O niečo intenzívnejšie je tento pocit medzi mladými z Košického kraja a u mladých z priemerne zabezpečených domácností.

Špecificky v tomto kontexte pôsobí výrok o voľbách ako o plytvaní času a peňazí. S týmto výrokom častejšie súhlasili mladí maďarskej národnosti, nezamestnaní a mladí bez skúsenosti s mládežníckou organizáciou. Politicky sú to častejšie nevoliči a voliči strany Kotlebovci.

Zotrvanie Slovenska v nadnárodných útvaroch ako sú EÚ a NATO má podporu častejšie u mladých s vysokoškolským vzdelaním, slovenskej národnosti, medzi mladými zo Žilinského kraja, u mladých ktorí pozitívnejšie hodnotia svoje občiansky kompetencie, ale aj u mladých so skúsenosťou s členstvom v mládežníckej organizácie. Sú to častejšie tiež mladí, ktorí sú občiansky a politicky aktívni, politicky majú bližšie k OĽANO, SaS a PS.

Zaujímalo nás tiež, či nastal v miere súhlasu s týmito výrokmí posun oproti roku 2020, kedy sme prvý krát pracovali výskumne s touto batériou. Ako vidíme v nasledujúcom grafe, mierny posun nastal v prospech podpory demokratického režimu. Na druhej strane, o 11 % narástol podiel tých, ktorí si myslia, že politici sa o nich nezaujímajú. Narástol tiež podiel tých, ktorí si myslia, že majú názory, ktoré stojí za to si vypočuť (z 39 na 51 %). Poklesol však podiel tých, ktorí veria, že dokážu ovplyvniť politické rozhodnutia a to o 7 % na súčasných 24 %. Mierne narástol podiel tých, ktorí si myslia, že voľby sú len plytvaním času a peňazí, z 31 % v roku 2020 na 35 % v aktuálnom výskume.

Nazdávame sa, že tieto posuny z veľkej časti vysvetľuje pandemická situácia, ktorej Slovensko čelí od roku 2020. Núka sa nám teda hypotéza, že faktické vymazanie mladých a ich potrieb z verejného diskurzu má dopad aj na generačné zníženie pocitu vlastnej politickej účinnosti, ktorej sa bližšie venujeme v nasledujúcej kapitole.

Vlastná politická účinnosť

Vyššie uvedený set výrokov merajúcich názory na demokraciu a politiku odkazuje ku konceptu vlastnej politickej účinnosti (political self-efficacy). Výroky, ktoré sme použili, sme využili už vo Výskume hodnôt³, v rámci ktorého sme ich nielen formulačne prispôbili cieľovej skupine, ale testovali sme aj ich validitu a reliabilitu.

Politická účinnosť⁴ odkazuje k pocitu, že politické konanie jednotlivca môže mať, alebo naopak nemôže mať dopad na politické procesy v krajine. Má dve dimenzie a to vnútornú a vonkajšiu. Pod vnútornou účinnosťou rozumieme vlastnú percepciu ľudí pokiaľ ide o ich schopnosť chápať a zúčastňovať sa na politických procesoch. Vonkajšia účinnosť odkazuje k ich pocitu mať slovo v tom, čo majú vlády robiť.

Politické postoje sú kľúčovou zložkou systému presvedčení ľudí a označujú trvalý pocit alebo mentálne či emocionálne nastavenie, s ktorým ľudia pristupujú k politickým problémom alebo situáciám. Spolu s dôverou je politická účinnosť jedným z najdôležitejších ukazovateľov celkového stavu demokratického systému. Čím viac sa ľudia cítia byť schopní rozumieť politike a mať možnosť vyjadriť svoj názor, tým je pravdepodobnejšie, že budú presadzovať demokratické myšlienky.

Z vyššie uvedených šiestich výrokov sme zostavili skóre vlastnej politickej účinnosti. Za každý z výrokov respondent získal 3 body pri odpovedi *rozhodne súhlasím*, 2 body pri *skôr súhlasím*, 1 bod za *skôr nesúhlasím* a 0 bodov za *rozhodne nesúhlasím*. Pri negatívne formulovaných výrokoch (voľby sú plytvaním, politici sa nezaujímajú) bolo bodovanie opačné. Následne boli respondenti podľa tohto skóre rozdelení do kategórií:

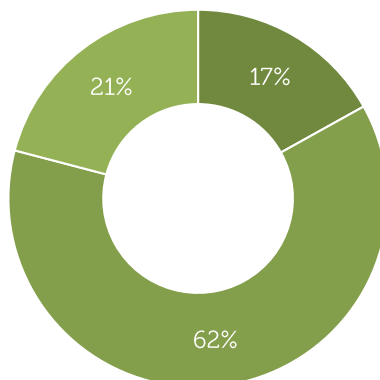
- Vysoké skóre (12 až 18 bodov) tak dosiahli respondenti, ktorí veria demokracii a svojej úlohe v nej.
- Priemerné skóre (7 až 11) bodov charakterizuje respondentov, ktorí pri minimálne jednom výroku o fungovaní demokracie či vlastnej možnosti ovplyvňovať veci verejné pochybujú.
- Nízke skóre (0 až 6 bodov) dosiahli respondenti, ktorí s výrokmí prevažne nesúhlasia (s negatívne formulovanými súhlasia).

Ako vidíme v nasledujúcom grafe, vysoké skóre dosahuje menej ako pätina respondentov, a to len 17 % respondentov. 62 % respondentov vykazuje v hodnotení priemerné skóre. Nízke skóre zaznamenalo v meraní 21 % respondentov.

³ Bližšie o projekte tu: <https://hodnotymladych.org/?lang=sk>

⁴ OECD (2021), "Internal and external political efficacy", in *Government at a Glance 2021*, OECD Publishing, Paris. DOI: <https://doi.org/10.1787/b6d836a0-en>

Vlastná politická účinnosť

■ vysoké skóre (12 - 18 bodov) ■ priemerné skóre (7 - 11 bodov) ■ nízke skóre (0 - 6 bodov)

v %, n=1005

Socio-demografická charakteristika

Respondenti s vysokým skóre (17 %), sú častejšie vo veku 25 až 29 rokov, s VŠ vzdelaním či vyštudovaným gymnáziom, s výrazne lepším sebahodnotením, čo sa týka občianskych kompetencií. Sú odolnejší voči dezinformáciám. Žijú častejšie vo veľkom meste, majú zahraničnú či dobrovoľnícku skúsenosť, respektíve skúsenosť s členstvom v mládežníckej organizácii. Ekonomicky sú častejšie samostatní, pracujú, svoju domácnosť častejšie charakterizujú ako slušne či veľmi dobre zabezpečenú. Napriek tomu žijú častejšie v nájomnom bývaní, čo zrejme odzrkadľuje ťažkú dostupnosť vlastného bývania vo väčších mestách na Slovensku. Politicky sa prikláňajú k SAS, PS a OLANO. Pocit vlastnej účinnosti koreluje s mierou pocitu vlastnej účinnosti⁵. Majú vyššiu celkovú dôveru k inštitúciám.

Respondentov s nízkym skóre je 21 %, sú častejšie maďarskej národnosti, z Nitrianskeho a Košického kraja. Sú v priemere mladší, bývajúci s rodičmi, sú to respondenti s nižším dosiahnutým vzdelaním a horším sebahodnotením v občianskych kompetenciách. V tejto kategórii je zvýšený podiel mladých nepoužívajúcich internet, žijúcich v zle zabezpečených domácnostiach, bez zahraničnej, dobrovoľníckej skúsenosti či členstva v mládežníckej organizácii. Sú tu výrazne viac zastúpení nevoliči, prevláda medzi nimi nízky pocit vlastnej účinnosti a zároveň nedôvery k inštitúciám. Respondenti s nízkym skóre uvádzajú tiež väčšiu dôveru k dezinformačným médiám.

⁵ Bližšie pozri kapitola „Pocit vlastnej účinnosti“

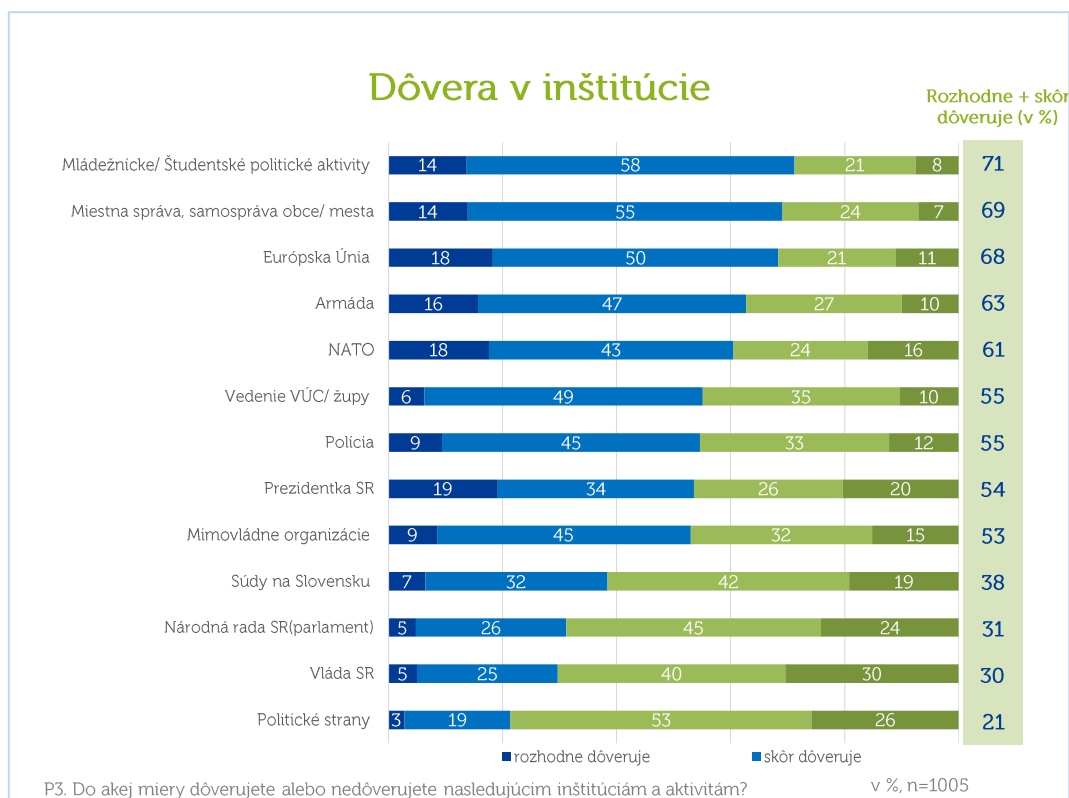
Dôvera v inštitúcie

Čo sa týka dôvery v inštitúcie, relatívne naj dôveryhodnejšie sú mládežnícke a študentské iniciatívy, ktorým rozhodne alebo skôr dôveruje 71 % respondentov. Druhou naj dôveryhodnejšou inštitúciou pre mladých je miestna samospráva, ktorej dôveruje 69 % respondentov. Na pomyselné tretej priečke je pre mladých Európska únia. Dôveruje jej 68 % respondentov. Takmer dve tretiny respondentov dôverujú ešte armáde (63 %) a NATO (61 %).

Viac ako polovica respondentov dôveruje vedeniu VÚC (55 %), polícii (55 %), prezidentke SR (54 %), mimovládny organizáciám (53 %)

Vyššiu nedôveru ako dôveru majú súde, ktorým dôveruje len 38 % respondentov, NRSR (31 %) a vláda (30 %). Relatívne najnižšiu dôveru majú na Slovensku politické strany. Dôveruje im len 21 % respondentov.

Najvyšší podiel mladých, ktorí deklarovali jednoznačnú dôveru zaznamenali prezidentka (19 %), Európska únia (18 %) a NATO (18 %). Rozhodne dôveryhodné sú pre takmer pätinu respondentov.

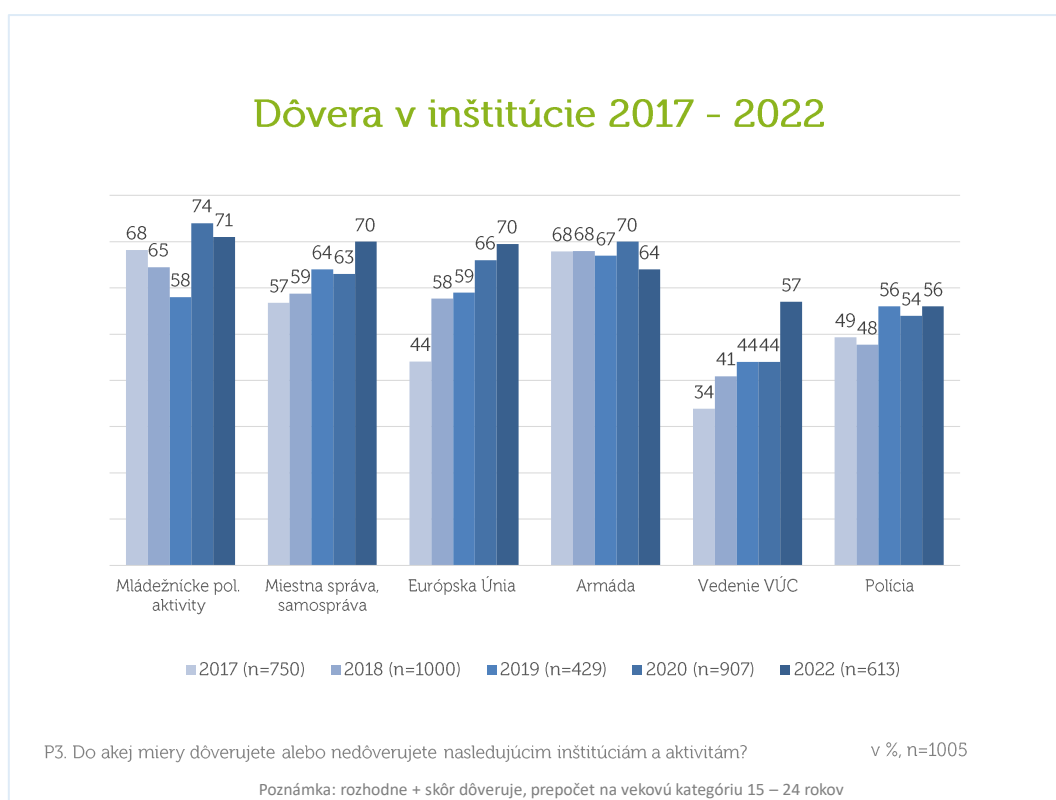
Socio-demografická charakteristika

Hodnoteným inštitúciám častejšie dôverujú hlavne mladí ľudia s lepším socio-ekonomickým zázemím, s vyšším vzdelaním, častejšie sú to tiež obyvatelia miest. Spoločnou črtou dôvery v prípade všetkých inštitúcií je tiež častejšia skúsenosť s mládežníckou organizáciou, častejšia občianska a politická participácia, politicky ide hlavne o voličov strán vládnej koalície OĽANO a SaS a mimoparlamentnej PS. Ukazuje sa tiež, že osoby s najvyšším skóre vlastnej účinnosti majú tendenciu častejšie dôverovať inštitúciám. Rovnako je to s osobami, ktoré hodnotia pozitívnejšie svoje občianske kompetencie, resp. úroveň vedomostí v oblasti občianskej výchovy.

Porovnanie 15 – 24 ročných v rokoch 2017 - 2022

Porovnanie vývoja sledovaných inštitúcií do istej miery odzrkadľuje vývoj spoločenskej a politickej situácie, v tomto prípade sa vo vývoji zásadnejšie prejavuje efekt parlamentných volieb v roku 2019, ale aj následnej pandémie COVID-19.

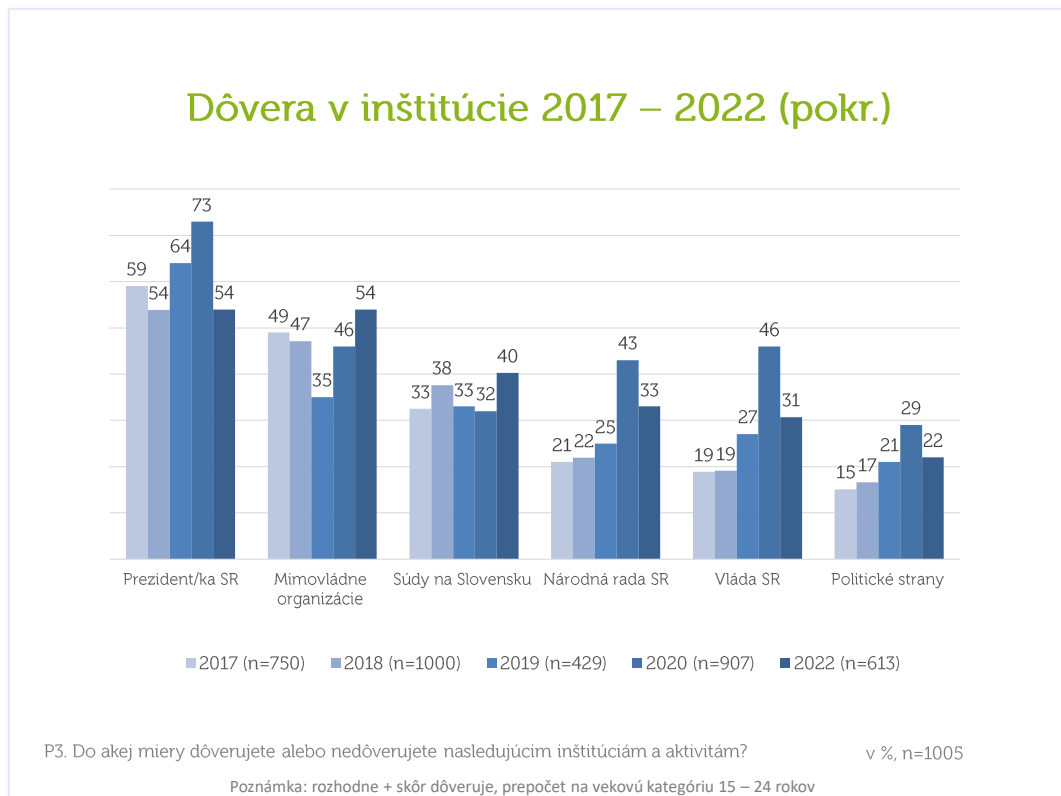
Ako vidíme v nasledujúcom grafe, po roku 2019 došlo k významnému nárastu ich dôvery až na súčasných 71 %. Svoju dôveru posilnila aj samospráva a VÚC, pravdepodobne hlavne kvôli ich neprehliadnuteľnej aktivite v období najhlbšej krízy spôsobenej pandemickou situáciou. Významný a kontinuálny nárast dôvery sledujeme v prípade Európskej únie. Relatívne stabilne sú v dôvere medzi mladými ľuďmi umiestnené silové zložky: armáda relatívne stabilne u približne dvoch tretín respondentov, polícia osciluje okolo 50 %.

V prípade funkcie prezidenta došlo k personálnej výmene, zatiaľ čo údaje za rok 2017 a 2018 hovoria o Andrejovi Kiskovi, od roku 2019 zastáva úrad Zuzana Čaputová. Tá sa tešila veľmi vysokej dôvere hlavne po odznení prvej vlny covid-19 v lete 2020 (73 %), aktuálne sledujeme medzi mladými pokles jej dôvery na úroveň 54 %.

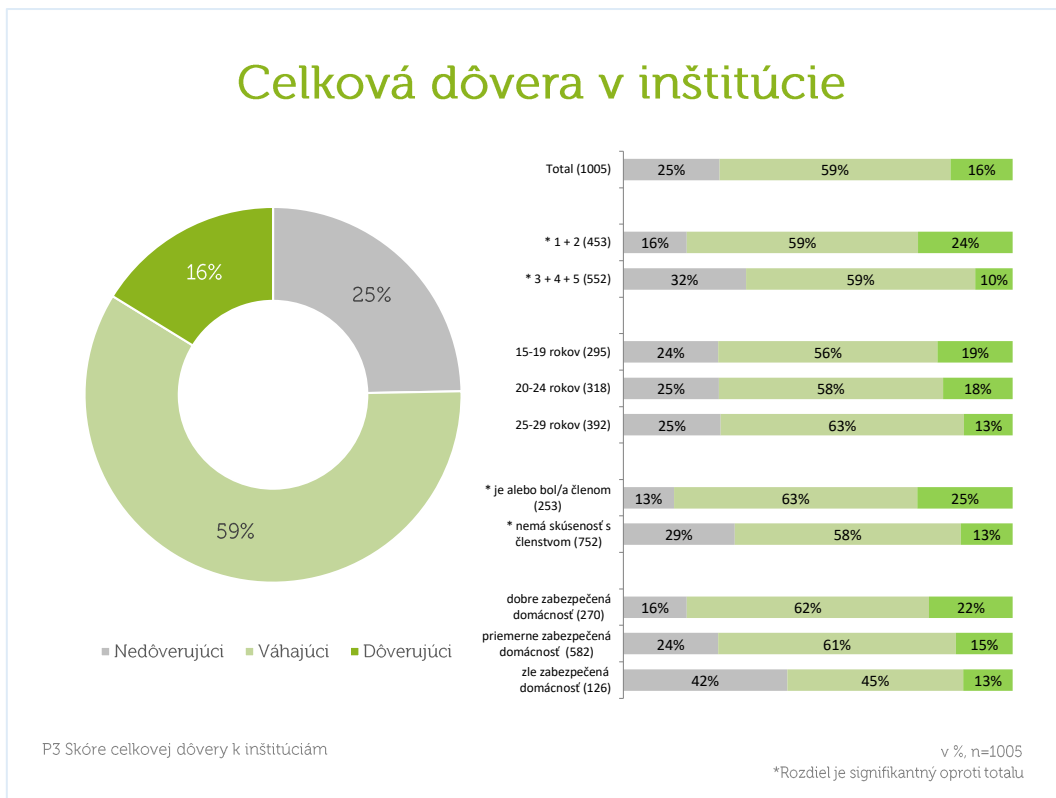
K posilneniu dôvery došlo aj v prípade mimovládnych organizácií. Hlavne v čase pred parlamentnými voľbami v roku 2019 čelili prakticky bezprecedentným útokom a to aj zo strany vládnych predstaviteľov. Odzrkadlilo sa to aj na ich dôveryhodnosti v kohorte mladých ľudí, ktorá sa prepadla na 35 %: V súčasnosti im dôveruje 54 % respondentov, nárast dôvery spájame opäť hlavne s aktivitou počas pandémie a hlavne po vypuknutí vojny na Ukrajine.

Dôveryhodnosť súdov tiež mierne stúpla, z 33% v roku 2017 na 40 % v roku 2022. Tradičné politické inštitúcie ako Národná rada SR, vláda a politické strany na Slovensku dlhodobo obsadzujú skôr spodné priečky rebríčka dôvery. Pomerne vysokú dôveru nad 40 % mali hlavne po dokončení prvej vlny COVID-19, teda krátko po parlamentných voľbách, kedy bola navyše spoločenská atmosféra nasiaknutá silne pozitívnymi emóciami v dôsledku manažovania pandémie. V aktuálnom výskume už sledujeme výrazný pokles ich dôvery, stále je však vyššia ako v rokoch 2017 – 2018, kedy v generácii mladých ľudí rezonovali protikorupčné protesty a hnutie Za slušné Slovensko.

Pre celkový pohľad na inštitucionálnu dôveru sme podobne ako pri predchádzajúcich ukazovateľoch vytvorili skóre celkovej dôvery v inštitúcie. Za každú odpoveď *rozhodne dôverujem* získal respondent 3 body, za *skôr dôverujem* 2 a za *nedôverujem* 1 bod.

Podľa dosiahnutého skóre sme respondentov následne podľa dosiahnutého skóre rozdelili do kategórií **Nedôverujúci** (0 až 13 bodov), **Váhajúci** (14 až 26) a **Dôverujúci** (27 až 39). Ako vidíme v nasledujúcom grafe, v populácii mladých ľudí momentálne takmer každý štvrtý patrí do skupiny **nedôverujúcich**, v kategórii **váhajúcich** je 59 % respondentov. Jasno v dôvere voči inštitúciám má len menšia časť mladých ľudí, relatívne bezvýhradne dôverujúcich je v populácii mladých len 16 % respondentov.

Socio-demografická charakteristika

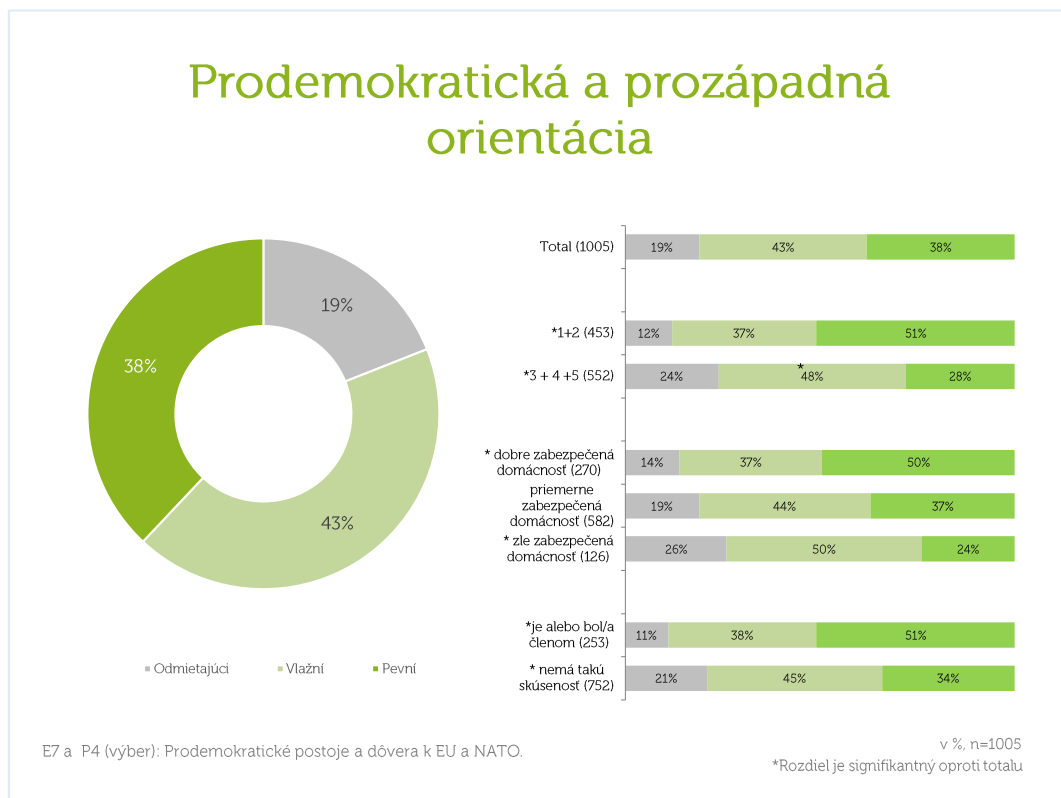
Dôverujúci (16%) – menej často je medzi nimi zastúpená veková kategória 24 až 29. Častejšie sú to študenti, čo vysvetľuje zaznamenaný vyšší podiel ukončeného gymnázia, ale už nie VŠ. Častejšie sú to obyvatelia 20-50 tisícových miest a Trenčianskeho kraja, oproti celkovej populácii sú medzi nimi menej zastúpení obyvatelia vidieka. Opäť hrá rolu skúsenosť s členstvom v organizácii a dobrovoľníctvom, skúsenosť s členstvom sa spája častejšie aj s vyššou dôverou voči inštitúciám. Situáciu domácnosti uvádzajú dôverujúci častejšie ako veľmi dobre zabezpečenú. Zaznamenávame zvýšený pocit vlastnej osobnej i politickej účinnosti, lepšie hodnotenie svojich občianskych kompetencií, z hľadiska politických preferencií sú to častejšie respondenti, ktorí deklarujú podporu PS, OLANO a SaS. Dôverujúci tiež vykazujú menší príklon k dezinformáciám.

Opačná strana spektra, teda **nedôverujúci**, majú v populácii 25 % podiel. Z hľadiska ďalších sledovaných ukazovateľov sa u nich častejšie prejavujú slabšie občianske kompetencie i nižšia vlastná aj politická účinnosť. Sú to tiež častejšie voliči opozičných strán Republika a SMER, resp. nevoliči. Hoci veková štruktúra zodpovedá celkovej populácii, častejšie zaznamenávame v tejto kategórii zastúpenie respondentov s nízkym vzdelaním, resp. na úrovni ukončeného základného vzdelania. Výraznejšie medzi nimi chýbajú vysokoškooláci. Častejšie je medzi nedôverujúcimi zastúpená maďarská národnosť a respondenti z Nitrianskeho kraja. Menej často je medzi nimi zastúpený Košický kraj. Nedôverujúcim chýba skúsenosť s členstvom v organizácii či s dobrovoľníctvom. Vykazujú väčší príklon k alternatívnym zdrojom informácií a zriedkavejšie používanie internetu. Častejšie žijú v zle zabezpečenej až chudobnej domácnosti.

Prodemokratická a prozápadná politická orientácia

Parciálne otázky ktorým sme sa venovali vyššie z nášho pohľadu vytvárajú priestor aj pre ďalšiu komplexnejšiu charakteristiku mladých ľudí. Za týmto účelom sme vypočítali index, ktorý zrkadlí podporu inklinácie Slovenska k vyspelým liberálnym demokraciám západného typu ako aj podporu členstva v EU a Severoatlantickej aliancii. Zostavili sme ho z vyjadrenej dôvery k EU, NATO, súčasnej prezidentke a z nasledujúcich štyroch výrokov: 1. Verím, že demokracia je najlepší systém pre moju krajinu. 2. Som za zotrvanie Slovenska v EU. 3. Som za zotrvanie Slovenska v NATO. 4. Voľby sú plytvaním času a peňazí (obrátené bodovanie). Tak ako aj v predchádzajúcich prípadoch, respondent získal za každé príslušné vyjadrenie 0 až 3 body.

Na základe dosiahnutého skóre sme následne rozlíšili 3 typy respondentov: **odmietajúcich prodemokratickú a prozápadnú orientáciu** (skóre 0 až 8), ktorých je v populácii momentálne 19 %; **vlažne prodemokraticky a prozápadne orientovaných** (skóre 9 až 14), ktorých je v populácii 43 % a **pevne prodemokraticky a prozápadne orientovaných** respondentov (skóre 15 až 21), s 38 % zastúpením v súčasnej populácii mladých ľudí.

Socio-demografická charakteristika

U pevne **prodemokraticky a prozápadne orientovaných respondentov** zaznamenávame častejšie respondentov bývajúcich v stredne veľkých mestách (20-50 tisíc) a naopak zriedkavejšie bývajúcich v menších obciach. Sú to častejšie súčasní vysokoškóľáci (absolventi gymnázií a zároveň študenti), respondenti, ktorí lepšie hodnotia svoje občianske kompetencie, ako aj respondenti, ktorí vykazujú vyššiu mieru pocitu vlastnej účinnosti. Častejšie používajú internet, sú tiež častejšie odolnejší voči dezinformáciám. Vo zvýšenej miere u týchto respondentov zaznamenávame skúsenosť s pobytom v zahraničí, dobrovoľníctvom aj členstvom v mládežníckej organizácii. Žijú častejšie v slušne zabezpečených domácnostiach. Z hľadiska politických preferencií ide častejšie o voličov strán vládnej koalície (PS, SaS, OĽANO).

Zvláštnosťou tohto ukazovateľa je, že aj u prostrednej skupiny - mladých s **vlažnou podporou prodemokratických a prozápadných politik**- sme zaznamenali viacero významných odchýlok od celkovej populácie : Udelili by si horšie známky z občianskej výchovy (trojka a horšie hodnotenie u 62% respondentov). Častejšie žijú v chudobnej domácnosti, na dedinách, vo vlastnom dome. Menej často používajú internet, nežili v zahraničí, a ak áno, tak túto skúsenosť hodnotia horšie. Pri podpore politických strán sú častejšie nerozhodnutí. Politicky je medzi nimi zvýšená podpora strany HLAS.

U **odmietajúcich** je výrazne viac zastúpená maďarská národnosť (19 % oproti 8 % v celej vzorke). Žijú častejšie v hlavnom meste a v Nitrianskom a Trenčianskom kraji, častejšie v zle zabezpečených domácnostiach. Zaznamenávame medzi nimi tiež častejšie vyučených, respondentov bez skúsenosti s členstvom a dobrovoľníctvom, s nízkou mierou vlastnej účinnosti a horším občianskym sebahodnotením. Častejšie sú to nevoliči, resp. voliči opozičných strán ako sú Republika, SMER, SNS, Maďarské fórum. Majú výrazný príklon k dezinformačným zdrojom.

Volebné preferencie

Na otázku, koho by volili, keby sa parlamentné voľby konali už nasledujúci víkend, v našom výskume odpovedali aj respondenti, ktorí ešte nemajú volebné právo. Zaujímá nás ich názor, a tiež postoj voči volebnému aktu ako takému. V nasledujúcej tabuľke prinášame porovnanie volebných preferencií, v prípade že by mohli mladí voliť od 15 rokov, od diskutovaného veku 16 rokov ale aj súčasní voliči vo veku od 18 rokov.

Voliči, teda mladí vo veku 18 – 29 rokov, by najčastejšie volili stranu HLAS-SD, a to až 10,5 %. Druhá najpopulárnejšia strana medzi mladými je mimoparlamentná strana Progresívne Slovensko. Volilo by ju 10,4% respondentov. Na treťom mieste sa umiestňuje medzi mladými strana SaS s 9,1 %. 6,7 % respondentov by volilo stranu SME RODINA, rovnako 6,7 % respondentov by volilo stranu Republika.

Menej ako 5 % respondentov by volilo stranu SMER-SD (4,8 % respondentov), stranu OĽANO (4,0 %) a Kotlebovci, ktorí si pripísali 2,5 % respondentov. Ostatné strany by volilo menej ako 2 % respondentov.

23,5 % respondentov nevie, koho by volili, 10,9 % respondentov by sa volieb nezúčastnilo.

Porovnanie so situáciou, že by mohli voliť mladí vo veku 16+ ukazuje mierne vyšší podiel nerozhodnutých a nevoličov, samotné politické preferencie sú takmer identické.

	15 – 29 (n=1005)	16 – 29 (n=967)	18 – 29 (n=825)
HLAS – sociálna demokracia (HLAS-SD)	9,8	9,8	10,5
Progresívne Slovensko	9,6	9,9	10,4
Sloboda a Solidarita (SaS)	8,1	8,3	9,1
SME RODINA	6,1	6,3	6,7
Republika	6,2	6,3	6,7
SMER – slovenská sociálna demokracia (SMER-SD)	4,2	4,3	4,8
OBYČAJNÍ LUDIA a nezávislé osobnosti (OLANO), NOVA, Kresťanská únia, ZMENA ZDOLA	3,7	3,7	4,0
Kotlebovci - Ľudová strana Naše Slovensko (LS Naše Slovensko)	2,4	2,4	2,5
Aliancia – Szövetség	1,7	1,8	1,9
Kresťanskodemokratické hnutie (KDH)	1,7	1,7	1,8
ZA LUDÍ	1,7	1,8	1,6
Slovenská národná strana (SNS)	1,4	1,3	1,6
Dobrá voľba a Umiernení	1,4	1,3	1,3
Maďarské fórum / Magyar Fórum	1,2	1,2	1,2
SPOLU občianska demokracia	1,0	1,0	1,0
iná strana	0,3	0,3	0,4
Neviem, nie som rozhodnutý/á	25,4	25,3	23,5
Nezúčastnil/a by som sa volieb	14,4	13,1	10,9

Socio-demografická charakteristika

Z nášho pohľadu je dôležité zamerať sa predovšetkým na to, kto sú medzi mladými, ktorí už majú volebné právo, nerozhodnutí a nevoliči?

Nerozhodnutí sú častejšie študenti, respondenti s vlastným bývaním a respondenti s priemerným skóre pocitu vlastnej účinnosti.

Nevoliči sú častejšie respondenti maďarskej národnosti, respondenti z Prešovského kraja, nezamestnaní a respondenti pracujúci na čiastočný úväzok, respondenti, ktorí označili svoje majetkové pomery ako chudobné a respondenti s nízkym skóre pocitu vlastnej účinnosti.

Obe kategórie spája, že sú častejšie občiansky a politicky pasívni a častejšie nemajú ani skúsenosť s mládežníckou organizáciou, a hodnotia svoje občianske kompetencie skôr ako slabšie.

Vzhľadom na to, že vo verejnom diskurze zvyčajne pracujeme s voličskými preferenciami rozhodnutých voličov, v nasledujúcej tabuľke prezentujeme aktuálne volebné preferencie mladých ľudí prepočítané na percentá rozhodnutých voličov. V tabuľke sú zvýraznené hodnoty presahujúce 5% kvórum. Poradie najpopulárnejších strán ostáva rovnaké.

	15 – 29 (n=605)	16 – 29 (n=595)	18 – 29 (n=541)
HLAS – sociálna demokracia (HLAS-SD)	16,2	15,9	16,1
Progresívne Slovensko	15,9	16,1	15,9
Sloboda a Solidarita (SaS)	13,4	13,4	13,9
SME RODINA	10,1	10,3	10,2
Republika	10,3	10,3	10,2
SMER – slovenská sociálna demokracia (SMER-SD)	6,9	7,1	7,4
OBYČAJNÍ LUDIA a nezávislé osobnosti (OLANO), NOVA, Kresťanská únia, ZMENA ZDOLA	6,1	6,1	6,1
Kotlebovci - Ľudová strana Naše Slovensko (ĽS Naše Slovensko)	4,0	3,9	3,9
Aliancia – Szövetség	2,8	2,9	3,0
Kresťanskodemokratické hnutie (KDH)	2,8	2,7	2,8
ZA LUDÍ	2,8	2,9	2,4
Slovenská národná strana (SNS)	2,3	2,2	2,4
Dobrá voľba a Umiernení	2,3	2,2	2,0
Maďarské fórum / Magyar Fórum	2,0	2,0	1,8
SPOLU občianska demokracia	1,7	1,7	1,5
iná strana	0,5	0,5	0,6

Občianska angažovanosť a participácia

Občianska a politická participácia

Občiansku angažovanosť a participáciu tradične meriame prostredníctvom participatívnej škály, ktorá je založená na evidencii zapojenia do zoznamu predložených aktivít v časovom horizonte uplynulých 12 mesiacov. Je to batéria 17 výrokov. Sledované obdobie bolo silne poznačené pandemickými opatreniami a obmedzeniami možnosti vstupovať legálne do verejného priestoru. Na druhej strane sa však objavovali nové situácie pre participáciu, či už v dôsledku pandemickej situácie, ale aj v dôsledku vypuknutia vojny na Ukrajine vo februári 2022, kvôli čomu čelí Slovensko takmer bezprecedentnému prúdeniu obyvateľov Ukrajiny, ktorí tu hľadajú útočisko pred vojnou. Okrem toho, hlavne v online priestore, čelíme hybridnej vojne a intenzívnej pro-ruskej propagande. Všetky tieto udalosti vyvolali silnú vlnu solidarity a aktivity, pričom mali pozorovateľný motivačný efekt k dobrovoľníctvu, charitatívnej činnosti či inej forme prejavovania solidarity (napr. nosenie alebo používanie symbolov na vyjadrenie solidarity s Ukrajinou). Prejavuje sa však tiež výrazná aktivita v online priestore.

Tieto skutočnosti sa naplno prejavili v našich zisteniach. Ako je zrejmé z nasledujúceho obrázka, aktivitám dominujú dobrovoľnícke aktivity, do ktorých sa zapojilo 23 % respondentov. Druhou najčastejšie uvádzanou aktivitou je preposielanie online liniek, článkov, videí apod. (20 %), no a tretia najčastejšia aktivita je účasť na charitatívnom podujatí (18 %).

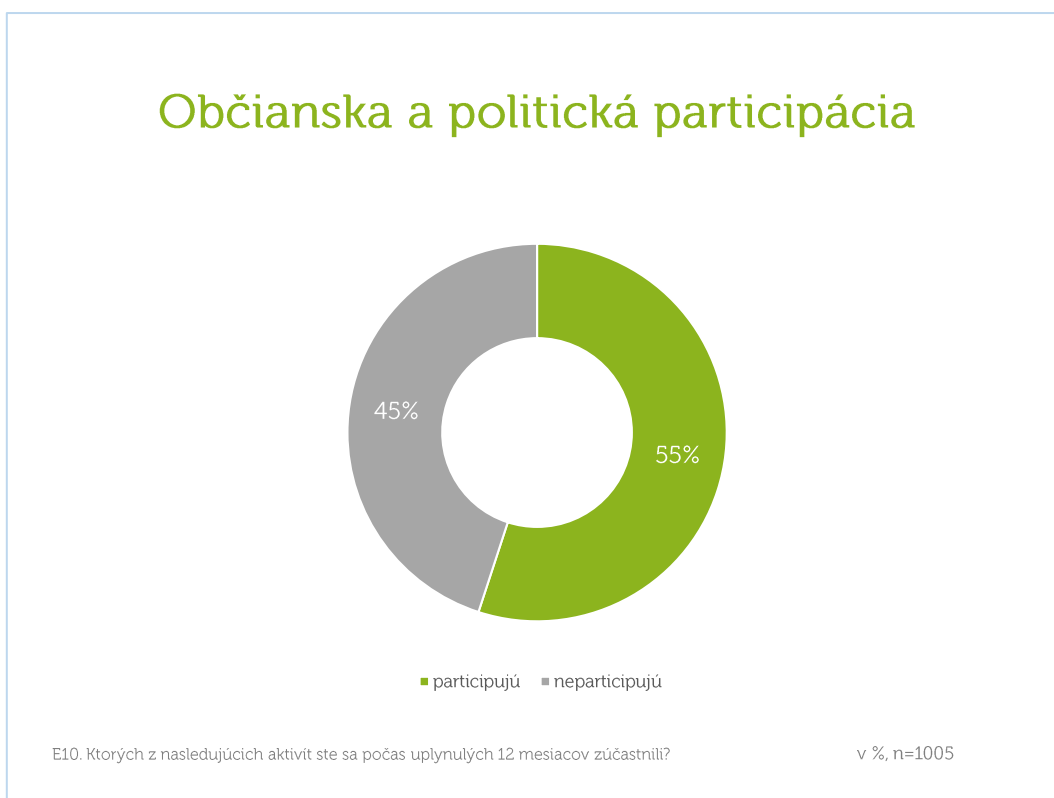
Viac ako desatina respondentov deklarovala nosenie symbolu (13 %), navštevovanie web stránok politických strán (13 %) alebo web stránok občianskych združení (12 %). Ďalších 10 % respondentov deklarovalo aj bojkot produktov z etických alebo politických dôvodov.

Menej ako 10 % respondentov uviedlo ako svoju formu zapojenia za uplynulých 12 mesiacov ešte aj finančnú podporu sociálnej alebo politickej organizácie (9 %), on-line protest (8 %), sledovanie alebo

pripojenie k fanpage (8 %), osobnú účasť na verejnom zhromaždení alebo demonstrácii, či publikovanie vyhlásení s politickým obsahom na sociálnych sieťach.

5 % respondentov a menej sa venovalo ešte aj roznášaniu letákov, malo skúsenosť s ovplyvnením nejakého politického rozhodnutia (3 %). Nelegálne aktivity deklarovali 2 % respondentov a 1 % respondentov uviedlo aj písanie graffiti.

Celkový podiel respondentov, ktorí sa zapojili do nejakej formy občianskej alebo politickej participácie však predstavuje len o málo viac ako polovicu – 55 % respondentov. Naopak 45 % respondentov bolo uplynulých 12 mesiacov mimo akejkoľvek formy občianskej a politickej participácie. Na tejto skutočnosti sa z časti mohlo podpísať i to, že v sledovanom období neprebehli žiadne voľby, no na druhej strane z výskumov, ktoré sa tomu venovali⁶ politické aktivity nie sú nosnou zložkou participácie mladých ľudí. Dôvodom je to, že časť sledovanej generáčnej kohorty mladých ľudí ešte pre účasť vo voľbách nemá dostatočný vek, a tí ktorí už voliť môžu, patria často buď medzi nerozhodnutých voličov alebo nevoličov, čo znamená v konečnom dôsledku ich neúčasť vo volebnom akte.

Socio-demografická charakteristika

Častejšie sa do rôznych foriem občianskej a politickej participácie zapojili mladí vo veku 20 – 24 rokov, respondenti s vysokoškolským vzdelaním, respondenti slovenskej národnosti, respondenti, ktorí študujú a pracujú zároveň. Častejšie sú to tiež mladí, ktorí bývajú vo väčšom meste, a mladí, ktorí žijú v slušne zabezpečených domácnostiach. Participovať vidíme tiež mladých, ktorí majú

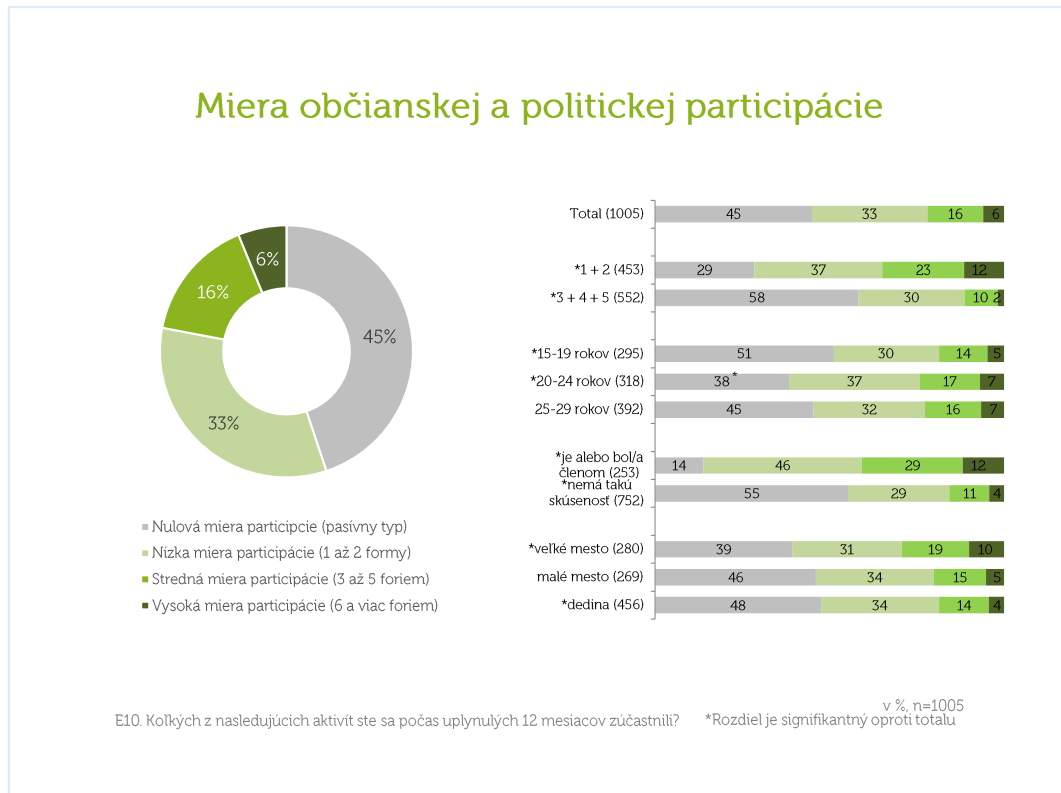
⁶ Pozri bližšie výskumnú správu z projektu ÚSV ROS Výskum MNO:
https://www.minv.sk/swift_data/source/rozvoj_obcianskej_spolocnosti/vyskum_neziskoveho_sektora_a_obcianskej_spolocnosti/2020/ANALYZA_NP%20VYSKUM_17.12.2020_FINAL.pdf

skúsenosť s mládežníckou organizáciou, z hľadiska politických preferencií ide vo vyššej miere o voličov OLANO a PS. Respondenti, ktorí občiansky a politicky participujú, častejšie hodnotia pozitívne svoje znalosti z občianskej výchovy, a dosahujú vysoké skóre pocitu vlastnej účinnosti.

Naopak neparticipovali hlavne najmladší respondenti vo veku 15 – 19 rokov, so základným alebo neukončeným základným vzdelaním. Častejšie sú to tiež respondenti maďarskej národnosti, ale aj respondenti zo zle zabezpečených domácností. Takíto respondenti nemajú skúsenosť s mládežníckymi organizáciami, politicky sú to častejšie nerozhodnutí voliči a nevoliči. V škále pocitu vlastnej účinnosti vykazujú skôr nižšie, resp. najnižšie skóre.

Miera občianskej a politickej participácie

Podľa početnosti foriem participácie sme rozdelili respondentov do 4 kategórií: **Nulovú mieru participácie** (pasívny typ) vykazujú respondenti, ktorí sa za posledný rok nijako občiansky neangažovali. Kategória **nízka miera participácie** združuje respondentov, ktorí sa zapojili jedným alebo dvoma z vyššie uvedených spôsobov, **stredná miera** 3 až 5 spôsobmi. Tých, ktorí sa angažovali 6 až 16 formami, sme označili za **vysoko participujúcich** respondentov.

V kategórii vysoká miera angažovanosti respondenti častejšie lepšie hodnotia svoje občianske kompetencie (84 % vysoko angažovaných by sa ohodnotilo známkou 1 až 2, oproti 26 % v kategórii neangažovaných). Častejšie majú skúsenosť s členstvom v mládežníckej organizácii (48 % oproti 8 % u neangažovaných), s dobrovoľníctvom (63 % oproti 14 % v pasívnej kategórii) či s pobytom v zahraničí. Majú väčšiu celkovú dôveru k inštitúciám a príklon k prozápadnej politickej orientácii. Častejší je voličský príklon k PS, u mierne angažovaných aj k SAS a OLANO. V kategórii vysoko angažovaných sú nadreprezentovaní obyvatelia Bratislavského kraja (27 %) a špecificky obyvatelia hlavného mesta. V kategórii mierne angažovaných je nadpriemerne zastúpený Žilinský a Trenčiansky kraj a obyvatelia 20- až 50- tisícových miest.

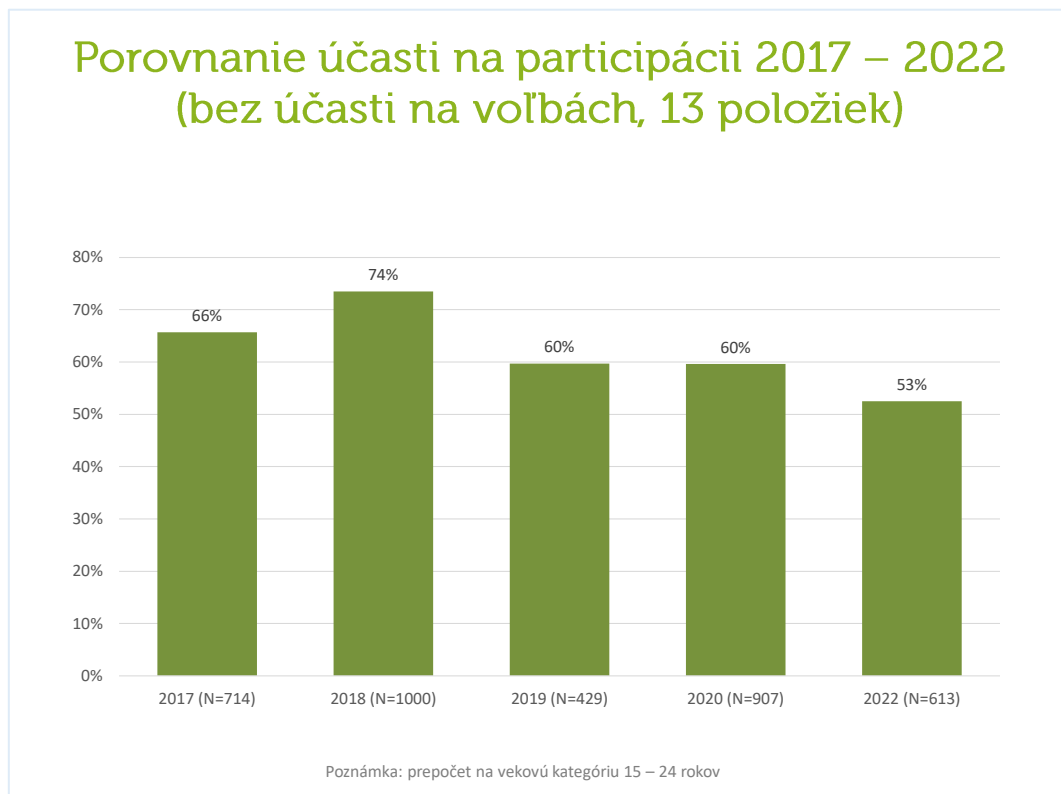
Pasívny typ je častejšie mladší človek s nižším ukončeným vzdelaním. Častejšie žije v obci do 1000 obyvateľov, v ekonomicky slabšej domácnosti, menej často používa internet. Identifikuje sa častejšie s maďarskou národnosťou, menej sa zúčastňuje na voľbách.

Porovnanie 15 – 24 ročných v rokoch 2017 až 2022

Participácii mládeže sa v RmS venujeme výskumne systematicky od roku 2017. Napriek drobným obsahovým aktualizáciám sledujeme kontinuálne aj mieru zapojenia do spektra aktivít, ktoré spadajú do oblasti politickej a občianskej participácie. V nasledujúcom grafe vidíme porovnanie

medziročného vývoja zapojenia v rovnakých aktivitách medzi 15 – 24 ročnými respondentmi⁷. Z položiek sme vypustili účasť na voľbách, nakoľko ide o aktivitu, ktorá v referenčnom období nie je dostupná vo všetkých sledovaných rokoch. Pozorujeme trend postupného poklesu miery zapojenia do občianskych a politických aktivít. Zatiaľ čo v roku 2017 sa do participatívnych aktivít zapojilo 66% mladých ľudí vo veku 15 – 24 rokov, v aktuálnom roku je to len o niečo menej ako polovica, teda 53 % respondentov. Narastá teda podiel mladých ľudí, ktorí sú mimo občianskej a politickej participácie, a to až na úroveň 47 %.

Ide pritom o kontinuálny trend, ktorý sme pozorovali ešte pred vypuknutím pandémie. Pandemické obmedzenia z tohto pohľadu nepredstavovali príležitosť pre zvrátenie negatívneho trendu.

V nasledujúcom obrázku prinášame porovnanie vnútornej podoby participácie mladých ľudí v období rokov 2017 – 2020 v cieľovej vekovej kategórii 15 – 24 rokov. Z tabuľky je zrejmé, že chýba univerzálny vzorec štruktúry participatívnych aktivít. Okrem stálice v podobe dobrovoľníckej činnosti, ktorej výskyt sa pohybuje od 24 % do 34 %, sledujeme značnú premenlivosť výskytu jednotlivých aktivít v celkovom prehľade. Túto situáciu je možné vysvetliť tým, že „doba“ si žiada medziročne iné spektrum aktivít. Participácia je v tomto zmysle skôr reaktívnym fenoménom, ktorý s výnimkou dobrovoľníckych aktivít vykazuje len minimálnu mieru programového riadenia. Vzhľadom na dramatický pokles počtu mladých ľudí sa ukazuje ako výzva, ako prejsť z tohto reaktívneho do projektívneho stavu, resp. núka sa tiež otázka pre širšiu spoločenskú diskusiu, či a ako v tomto smere zasiahnuť do spontánnych procesov. Vysoký podiel mladých ľudí mimo aktivít

⁷ Jedná sa o nasledujúcich 13 položiek: Dobrovoľnícke aktivity; Preposielanie on-line liniek, článkov, videí apod., ktoré súviseli so sociálnymi alebo politickými témami; Účasť na charitatívnom podujatí (napr. koncert, športový zápas, ...) za účelom podpory sociálnej alebo politickej témy; Nosenie symbolu, napr. tričko, náramok, odznak a pod. na podporu alebo propagáciu sociálnej alebo politickej témy; Finančná podpora sociálnej alebo politickej organizácie; On-line protest (vrátane on-line petícií); Sledovanie /pripojenie k fanpage nejakej sociálnej alebo politickej skupiny; Osobná účasť na verejnom zhromaždení alebo demonstrácii; Publikovanie vyhlásenia s politickým obsahom na sociálnych sieťach; Roznášanie letákov alebo novín s politickým obsahom; Ovplyvnenie nejakého politického rozhodnutia; Účasť na politickej aktivite, ktorá je považovaná za nelegálnu (napr. blokáda, hádzanie kameňov...); Písanie politických vyhlásení alebo graffiti na stenu

v rámci občianskej a politickej participácie poukazuje aj na rast tendencie privatizmu, teda uzatvárania sa do výsostne súkromných aktivít (napr. rovesnícke stretávanie na chatách, parkoch, v prírode, resp. online). To môže predstavovať v mnohých smeroch aj rizikové správanie, na škále od hodnotového a názorového uzatvárania (radikalizácia a extrémizmus) sa až po experimentovanie s nelegálnymi látkami.

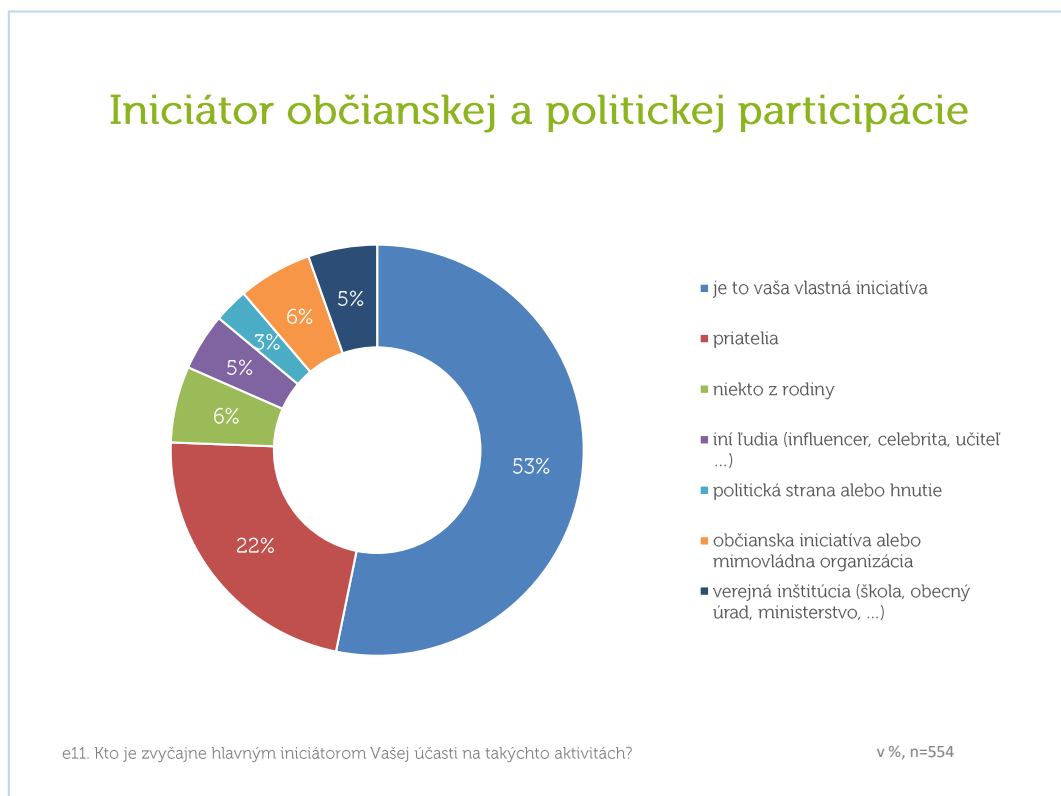
Vývoj občianskej a politickej participácie 15 – 24 roční (2017 - 2022)

	2017	2018	2019	2020	2022
Dobrovoľnícke aktivity	24%	34%	22%	29%	24%
Preposielanie on-line článkov, videí... na soc/pol. témy	24%	29%	19%	29%	19%
Účast na charitatívnom podujatí na podporu soc/pol. témy	13%	19%	11%	18%	18%
Nosenie symbolu na podporu soc/pol. témy	8%	22%	14%	14%	14%
Navštevovanie web stránok politických strán	18%	23%		30%	12%
Navštevovanie web stránok občianskych združení	15%	24%		25%	12%
Bojkot produktov z etických, politických alebo ekologických dôvodov	10%	16%	13%		9%
Finančná podpora soc/pol. organizácie	6%	15%	6%	12%	8%
On-line protest (vrátane on-line petícií)	14%	20%	16%	17%	8%
Sledovanie /pripojenie k fanpage soc/pol. skupiny	20%	31%	23%	25%	7%
Účast na verejnom zhromaždení súvisiacom so soc./pol. otázkou	8%	18%	11%	14%	6%

Iniciátor občianskej a politickej aktivity

Zaujímalo nás tiež, kto je iniciátorom občianskej a politickej participácie u angažovaných mladých ľudí. Najčastejšia odpoveď, ktorú uviedla viac ako polovica respondentov (53 %) je, že ide o ich vlastnú iniciatívu. 22 % respondentov označilo za iniciátora vlastnej aktivity priateľov, ďalších 6 % respondentov uviedlo niekoho z rodiny.

Celkovo pätina respondentov deklarovala iniciátora účasti na participatívnych aktivitách mimo najbližšieho sociálneho okolia. Z toho 5 % respondentov spája svoju aktivitu s inými ľuďmi ako napr. influencer, celebrita alebo učiteľ, 3 % respondentov uviedli politickú stranu alebo hnutie, 6 % spomenulo občiansku iniciatívu alebo mimovládnu organizáciu a ostatných 5 % respondentov označilo aj nejakú verejnú inštitúciu (ako napr. škola, ministerstvo, obecný úrad apod.).

Socio-demografická charakteristika

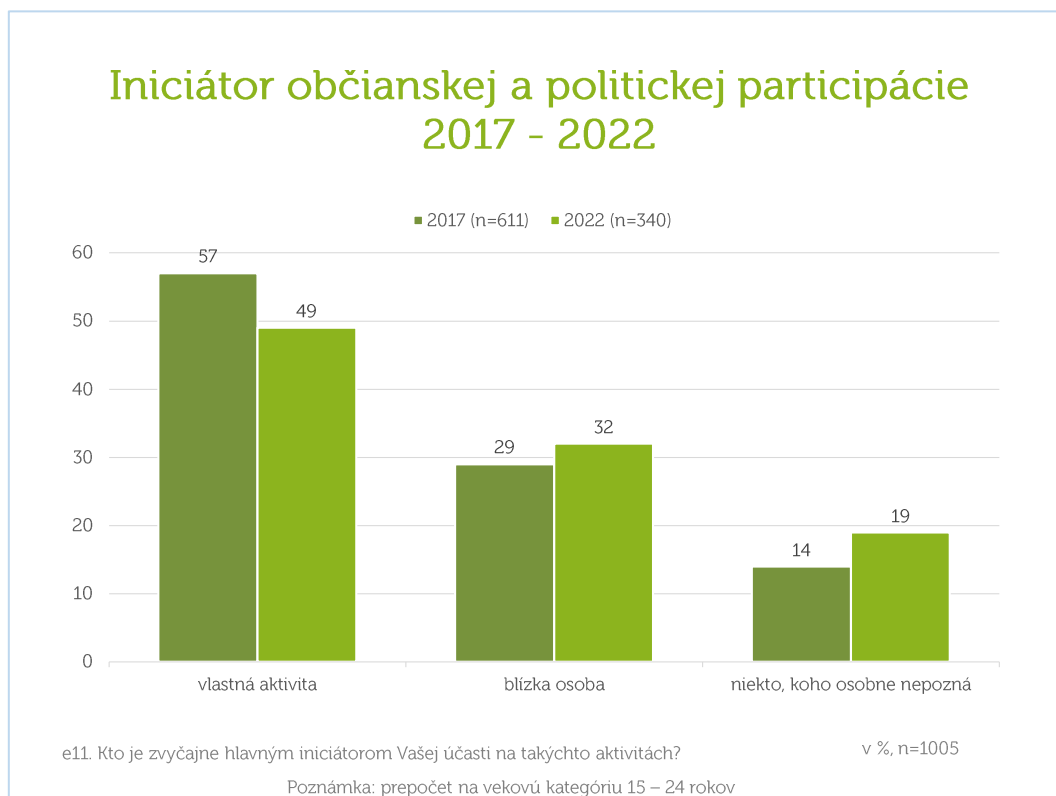
Participáciu ako **vlastnú aktivitu** (53 % respondentov), na ktorú nepotrebovali iniciátora zvonka, deklarovali častejšie mladí na prahu dospelosti, vo veku 25 – 29 rokov, ktorí sú už konfrontovaní so zvládaním väčšiny privátnych aktivít v živote samostatne. Častejšie sú to mladí, ktorí bývajú v podnájme, respondenti s ukončeným stredoškolským vzdelaním s maturitou, respondenti, ktorí hodnotia pozitívnejšie svoje občianske kompetencie, ako aj respondenti s najvyšším skóre pocitu vlastnej efektívnosti.

Iniciatívu niekoho blízkeho (rodiny, priateľov) deklarovalo 28 % respondentov. Častejšie sú to muži, so základným alebo neukončeným základným vzdelaním, študenti, respondenti, ktorí ešte bývajú s rodičmi, a tiež respondenti, ktorí hodnotia negatívnejšie svoje občianske kompetencie. Ide teda o mladých ktorí potrebujú „pošuchnúť“ a podporiť, a tento zdroj podpory nachádzajú v najbližšom sociálnom prostredí.

Iniciátora vo forme niekto, koho osobne nepoznajú alebo iniciatívu zo strany inštitúcie deklarovalo celkovo 19% respondentov. Vzhľadom na to, že ide o veľmi široké spektrum zdrojov takejto iniciatívy, nezistili sme rozdiely z hľadiska sledovaných socio-demografických znakov.

Porovnanie 15 – 24 ročných v rokoch 2017 - 2022

Porovnanie s rokom 2017 ukazuje, že došlo k výraznému poklesu vlastnej aktivity. K veľmi miernemu nárastu došlo pri iniciovaní aktivity blízkou osobou, o niečo výraznejší je potom nárast aktivity z iniciatívy niekoho, koho osobne nepoznajú, resp. je reprezentovaná inštitúciou.

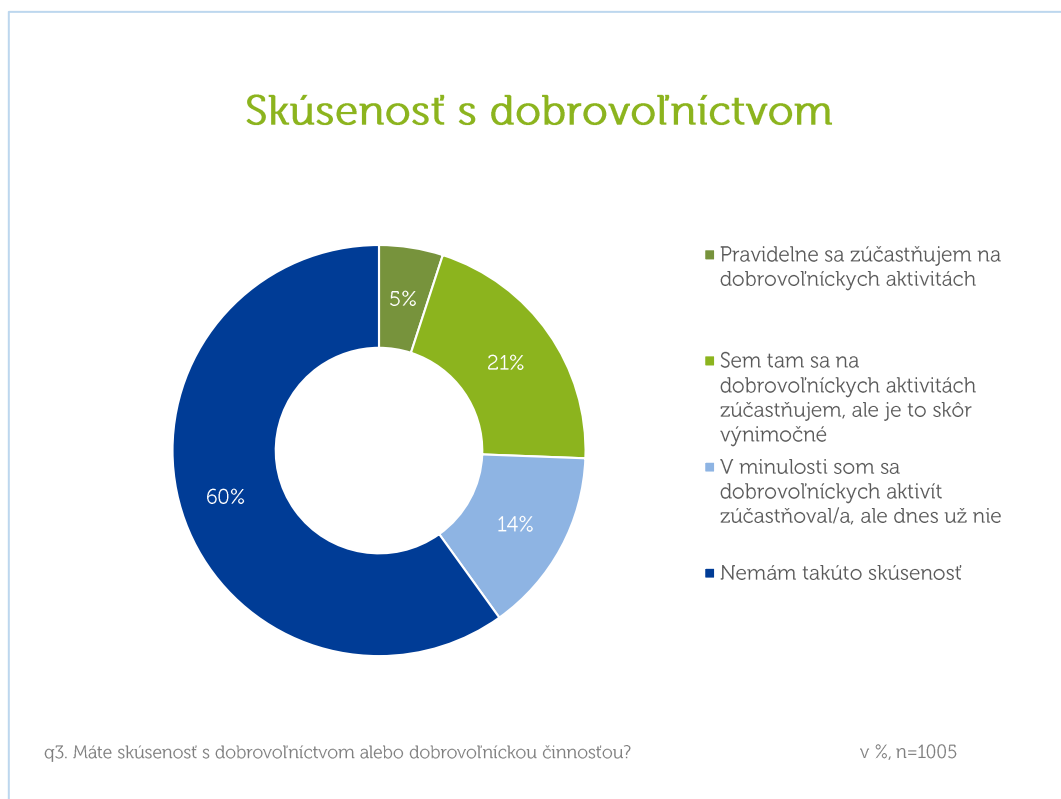

Skúsenosť s dobrovoľníctvom

Existujú rôzne prístupy k meraniu dobrovoľníctva⁸, vo výskumoch RmS pracujeme sa uvedomelým dobrovoľníctvom, tzn. že respondenti sú si vedomí toho, že aktivita, ktorej sa venujú má dobrovoľnícky charakter. S tým môže byť problém práve u najmladších respondentov, u ktorých je povedomie o občianskej aktivite či porozumení toho, čo je dobrovoľníctvo, veľmi nízke⁹. Sme si vedomí týchto limitov, napriek tomu vidíme zmysel v sledovaní skúsenosti s dobrovoľníctvom, ktorá sa navyše javí ako významná diferencujúca premenná z hľadiska viacerých postojov a skúseností.

A otázku, či majú skúsenosť s dobrovoľníctvom alebo dobrovoľníckou činnosťou uviedlo v aktuálnom výskume 5 % respondentov, že sa pravidelne zúčastňujú na dobrovoľníckych aktivitách, 21 % respondentov sa takýchto aktivít zúčastňuje skôr výnimočne a ďalších 14 % respondentov sa takýchto aktivít zúčastňovalo v minulosti, ale dnes už nie.

Až takmer dve tretiny respondentov s dobrovoľníckymi aktivitami nemá podľa ich vlastných slov žiadnu skúsenosť.

Socio-demografická charakteristika

Skúsenosť s dobrovoľníctvom majú častejšie mladí s vysokoškolským vzdelaním, respondenti, ktorí študujú a zároveň pracujú či respondenti zo slušne zabezpečených domácností. Títo respondenti majú tiež častejšie skúsenosť s členstvom v mládežníckych organizáciách, v ktorých prevažná

⁸ Skúmaniu dobrovoľníctva sa systematicky venuje Platforma dobrovoľníckych centier, bližšie informácie online sú dostupné tu: <https://www.dobrovolnickecentra.sk/sk/novinky/novinky/130-publikacia-k-vyskumu-o-dobrovolnictve-mladych-je-na-svete>

⁹ Bližšie informácie Výskum MNO, realizovaný ÚSV ROS: https://www.minv.sk/swift_data/source/rozvoj_obcianskej_spolocnosti/vyskum_neziskoveho_sektora_a_obcianskej_spolocnosti/2020/ANALYZA_NP%20VYSKUM_17.12.2020_FINAL.pdf

väčšina aktivít prebieha na dobrovoľníckej báze. Politicky sú to častejšie voliči OĽANO a PS, lepšie hodnotia svoje občianske kompetencie, a majú vysoké skóre pocitu vlastnej efektívnosti.

Naopak, s dobrovoľníctvom nemajú skúsenosť častejšie mladí vo veku 15 – 19 rokov, respondenti s ukončeným alebo neukončeným základným vzdelaním. Častejšie sú mimo týchto aktivít tiež respondenti zo zle zabezpečených domácností. Okrem toho sú to respondenti, ktorí častejšie nemajú skúsenosť s dobrovoľníctvom. Politicky sú to častejšie voliči SMERu, ale aj nerozhodnutí voliči a nevoliči. Slabšie hodnotia svoje občianske kompetencie a majú priemerné alebo nízke skóre pocitu vlastnej účinnosti.

Porovnanie 15 – 24 ročných v rokoch 2017 - 2022

Porovnanie s rokom 2017 ukazuje, že došlo k výraznému poklesu skúsenosti s dobrovoľníctvom. Na druhej strane pozorujeme takmer dvojnásobný nárastu počtu tých, ktorí nemajú skúsenosť s dobrovoľníctvom (62 %). Pokles sme zaznamenali vo všetkých kategóriách skúsenosti s dobrovoľníctvom.

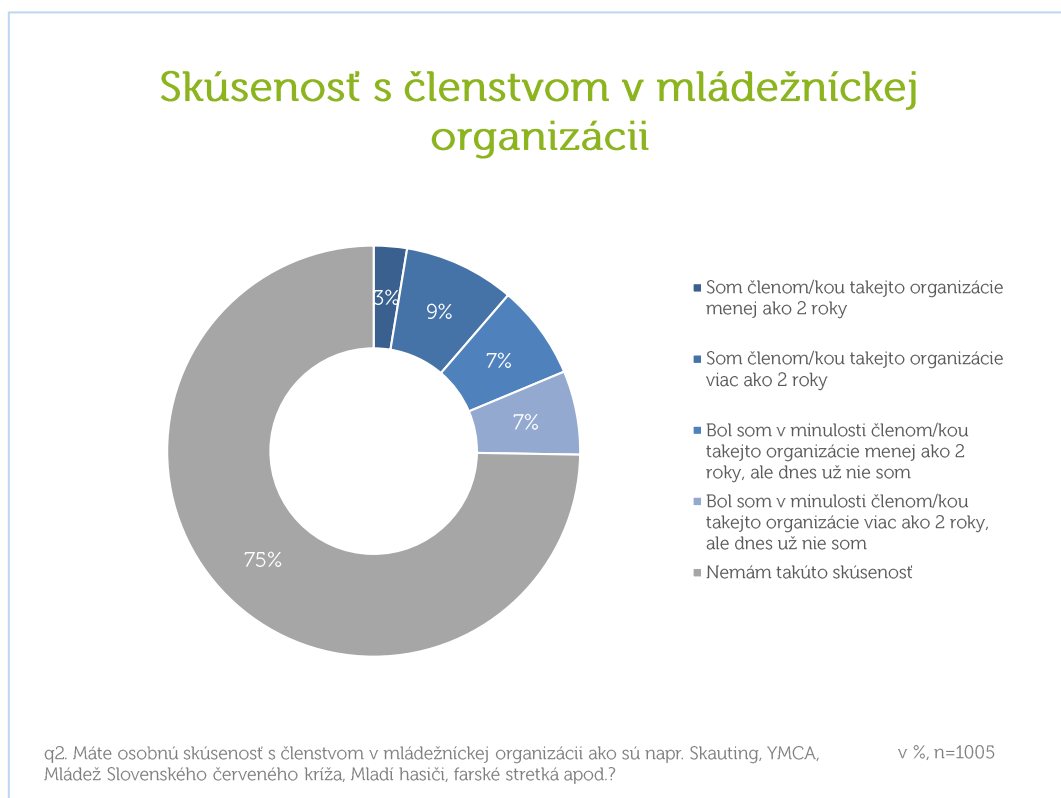

Skúsenosť s členstvom v mládežníckej organizácii

Vzhľadom na potrebu mapovania členstva ako aj výsledkov a dopadov práce s mládežou od roku 2017 výskumne sledujeme aj tzv. skúsenosť s členstvom v mládežníckej organizácii. Táto pritom môže byť rôzne rozvrstvená, od aktuálnych členov, po mladých, ktorí už členmi nie sú, ale prežili v mládežníckych organizáciách nejaký čas. Z hľadiska formatívneho účinku považujeme za zmysluplné sledovať skúsenosť, ktorú trvala viac ako dva roky a skúsenosť ktorá je kratšia. Skúsenosti, ako aj kvalitatívne štúdie ktoré sme tomu venovali¹⁰, naznačujú že efekt členstva je dobre pozorovateľný už po dvoch rokoch účasti na systematických a pravidelných aktivitách mládežníckych organizácií.

V aktuálnom výskume deklarovalo súčasné členstvo, trvajúce viac ako dva roky 9 % respondentov, 3 % respondentov má takúto skúsenosť menej ako 2 roky. Skúsenosť s členstvom v minulosti, ktoré by trvalo viac ako dva roky, má 7 % respondentov, kratšiu skúsenosť v minulosti evidujeme u ďalších 7 % respondentov. Celkový podiel mladých, ktorí evidujú nejakú skúsenosť s členstvom v mládežníckej organizácii predstavuje 25 %, čiže približne každý štvrtý mladý človek.

75 % respondentov deklarovalo, že takúto skúsenosť nemajú.

Socio-demografická charakteristika

Z hľadiska sledovaných socio-demografických kategórií majú častejšie skúsenosť s členstvom v mládežníckych organizáciách absolventi vysokých škôl, respondenti ktorí študujú a pracujú na čiastočný úväzok a respondenti, ktorí žijú v slušne zabezpečených domácnostiach. Politicky ide častejšie o voličov mimoparlamentnej strany PS, častejšie sú to tiež respondenti, ktorí sú občiansky a politicky aktívni. Členstvo v mládežníckych organizáciách uvádzajú častejšie tiež mladí, ktorí

¹⁰ Osobitne sme sa problematike v RmS venovali vo Výskume dopadov práce s mládežou v roku 2016 – 2017. Analýza je dostupná na vyžiadanie.

hodnotia pozitívnejšie svoje občianskej kompetencie a tiež respondentov, s najvyšším skóre pocitu vlastnej účinnosti.

Mladí, ktorí nemajú skúsenosť s členstvom v mládežníckej organizácii majú častejšie základné alebo neukončené základné vzdelanie, respondenti z Trnavského kraja, Bratislavčania ale aj respondenti, ktorí žijú v zle zabezpečených domácnostiach. Z hľadiska politických preferencií ide častejšie o voličov SMERu, ale aj nerozhodnutých voličov a nevoličov. Častejšie tu pozorujeme respondentov, ktorí hodnotia slabšie svoju úroveň vedomostí v občianskom vzdelávaní, respondenti, ktorí nie sú občiansky a politicky aktívni, ako aj respondentov, ktorí vykazujú priemerné skóre pocitu vlastnej účinnosti.

Porovnanie 15 – 24 ročných v rokoch 2017 - 2022

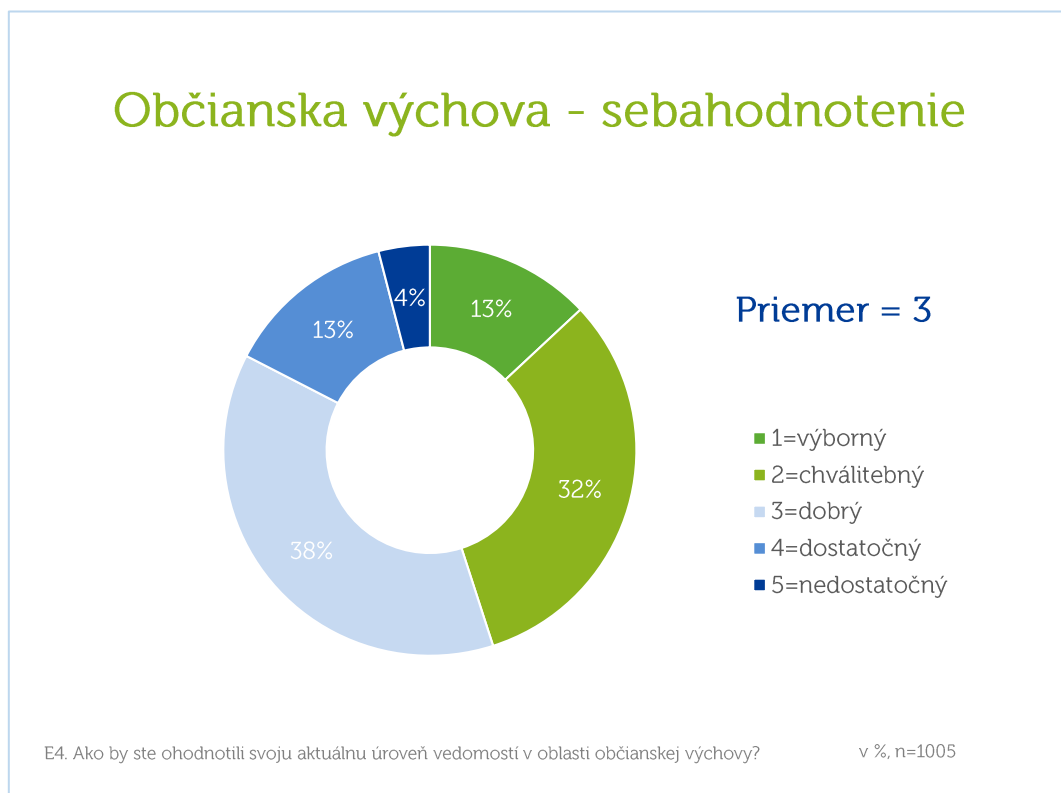
Vývoj skúsenosti s členstvom v mládežníckych organizáciách prezentujeme v nasledujúcom grafe. Ako je z neho zrejmé, oproti roku 2017 došlo k poklesu podielu mladých ľudí, ktorí majú skúsenosť s členstvom s mládežníckou organizáciou. K výraznejšiemu vychýleniu došlo v roku 2018, tento nárast podielu skúsenosti s členstvom však vysvetľujeme hlavne rozšírením otázky o príklady, ktoré členstvo ilustrujú aj o farské stretká. Oproti roku 2018 došlo v roku 2019 k výraznému poklesu skúsenosti s členstvom. V období rokov 2019 až 2022 sledujeme v princípe stabilizovanú situáciu.

Sebahodnotenie vedomostí v oblasti občianskej výchovy

Občianska výchova a vzdelávanie zohráva kľúčovú úlohu v osvojovaní občianskych kompetencií, je nenahraditeľná v príprave pre plnohodnotný a zodpovedný občiansky život. Predchádzajúca analýza ukázala súvislosť s prodemokratickými postojmi, ako aj jej silný vzťah s vlastnou politickou účinnosťou. Na tomto mieste sa budeme venovať detailnejšie analýze výsledkov seba-hodnotiacej škály vo vzťahu k hodnoteniu úrovne vzdelania v oblasti občianskej výchovy.

Priemerná známka pre celú populáciu je na úrovni 3. Rozmenené na drobné, ako **výborné** hodnotilo svoje vzdelanie v oblasti občianskej výchovy **13 % respondentov**, dvojku si dalo **32 % respondentov**. Trojkou (dobré) hodnotilo svoje vedomosti 38 % respondentov. Na opačnej strane stupnice je 17 % respondentov, z toho 13 % respondentov si dalo štvorku a 4 % respondentov si dali päťku.

Socio-demografické rozdiely

Hlbšia analýza ukázala, že rozdiely v sebahodnotení súvisia nielen s vekom a skúsenosťami ale aj s ekonomikou situáciu. Je možné predpokladať, že sa v nich odrážajú aj nerovnosti v kvalite výučbe, ktorej sa v dôsledku toho deťom a mladým ľuďom dostáva. Alarmujúce je nepochybne zistenie, že sa v úrovni vedomostí odrážajú rozdiely z hľadiska národnosti.

Ako výbornú alebo veľmi dobrú (známky 1 alebo 2) teda hodnotili svoju úroveň vzdelania častejšie starší respondenti vo veku 25 – 29 rokov, respondenti s vysokoškolským vzdelaním, respondenti slovenskej národnosti a respondenti z veľmi dobre a slušne zabezpečených domácností. Častejšie sú to tiež mladí, ktorí majú skúsenosť s členstvom v mládežníckej organizácii, alebo respondenti, ktorí sa už občiansky a politicky angažujú. Z hľadiska politických preferencií ide častejšie o voličov súčasnej vládnej koalície (SaS a OLANO) ale aj mimoparlamentnej PS.

Na druhej strane slabšie hodnotenie (známky 3, 4 alebo 5) si udelili respondenti s nižším dosiahnutým vzdelaním, či už ukončeným alebo neukončeným základným vzdelaním a absolventi

SOŠ bez maturity. Častejšie sú to tiež respondenti maďarskej národnosti a respondenti z Košického kraja. Okrem toho ide o respondentov, ktorí pracujú na čiastočný úväzok alebo sú nezamestnaní, z malých miest a žijú v zle zabezpečených alebo chudobných domácnostiach. Na rozdiel od jednotkárov zvyčajne nemajú skúsenosť s členstvom v mládežníckej organizácii, a ani sa nezapájajú do občianskych a politických aktivít. Z hľadiska politickej orientácie ide častejšie o voličov SMER-u alebo nevoličov.

Sebahodnotenie vedomostí z občianskej výchovy má štatisticky významný vzťah¹¹ s ďalšími ukazovateľmi meranými v rámci tejto analýzy, a to stredne silný vzťah s politickou a osobnou vlastnou účinnosťou a s občianskou participáciou. Slabý vzťah má s dôverou v inštitúcie, prozápadnou politickou orientáciou a dokonca i s percepciou životných vyhliadok (viď ďalší text).

¹¹ V zátvorkách uvádzame Pearsonovo r: Korelácia s politickou účinnosťou (0.424), vlastnou účinnosťou (0.385), občianskou participáciou (0.337), dôverou v inštitúcie (0.281), prozápadnou politickou orientáciou (0.286), percepciou životných vyhliadok (0.176). Korelácie sú signifikantné na úrovni 99%.

Sebaorientácia vo veciach verejných

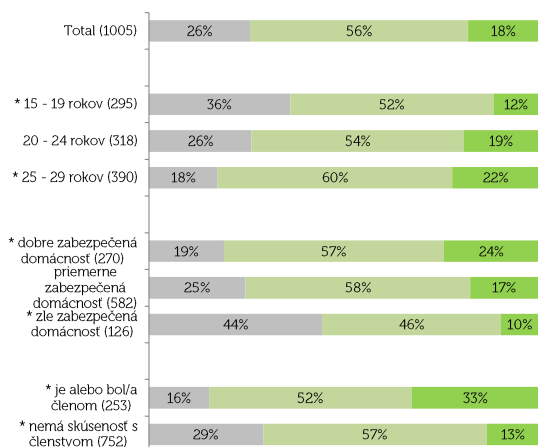
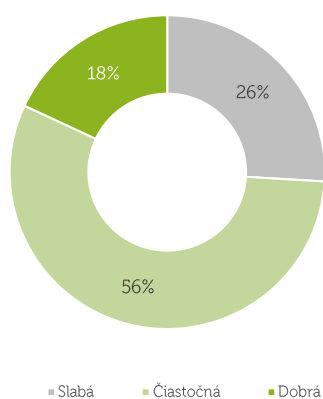
Keďže sebahodnotenie známkou z občianskej výchovy sa ukázalo vo významnom vzťahu k viacerým ďalším ukazovateľom (občianska angažovanosť, dôvera k inštitúciám, politická účinnosť, prozápadná politická orientácia), rozhodli sme sa zostaviť ešte jeden robustnejší index vyjadrujúci seba-orientáciu vo veciach verejných a porozumenie im. Pozostáva zo siedmich premenných:

1. Sebahodnotenie známkou z občianskej výchovy (0 až 4 body)
2. Výroky (0 až 3 body za každý, podľa miery súhlasu)
 - „Rozumiem, ako funguje politika a spoločnosť.“
 - „Mám na politiku názory, ktoré stojí za to si vypočuť.“
 - „Informácie o tom, čo sa deje vo svete cielene nevyhľadávam. Spravodajstvo a publicistika ma nezaujímajú.“ (obrátené bodovanie)
3. Aktivita za posledných 12 mesiacov (2 body za každú odpoveď áno)
 - Navštevovanie webstránok politických strán
 - Navštevovanie webstránok občianskych združení alebo mimovládnych organizácií so sociálnym a politickým obsahom
 - Pripojenie k fanpage nejakej sociálnej alebo politickej skupiny alebo online komunity na sociálnej sieti, vrátane sledovania takejto komunity.

Na tomto mieste chceme zdôrazniť, že v našom výskume sme vzhľadom na obmedzené možnosti nemerali skutočné porozumenie veciam verejným, pracovali sme teda len so subjektívnymi vyjadreniami v podobe sebahodnotenie vlastných kompetencií a miery záujmu o politiku a spoločnosť, resp. deklarovanej účasť v participatívnych aktivitách. To má samozrejme svoje limity v podobe subjektívnej zaťažnosti týchto vyjadrení. Na druhej strane však umožňuje odkryť hlbšie súvislosti, ktoré sa objavujú, keď občania nemajú dostatočné vedomosti, znalosti a zručnosti týkajúcich sa občianstva.

Ako je teda zrejmé z nasledujúceho grafu, dobrú sebaorientáciu vo veciach verejných má len 18 % respondentov. Čiastočnú seba-orientáciu vo veciach verejných zaznamenávame u približne polovice respondentov (56 %). Vyslovene slabú sebaorientáciu vo veciach verejných však má približne každý štvrtý mladý človek (26 % respondentov).

Sebaorientácia vo veciach verejných

E4, E10, E7 a M4 (výber): Prehľad o veciach verejných.

v %, n=1005

*Rozdiel je signifikantný oproti totalu

Socio-demografické rozdiely

Dobrá sebaorientáciu vo veciach verejných majú častejšie starší respondenti, s vyšším stupňom dosiahnutého vzdelania. Častejšie sú to tiež respondenti, ktorí pracujú na plný úväzok, respondenti, ktorí žijú vo veľmi dobre alebo slušne zabezpečenej domácnosti, vo väčších mestách s populáciou nad 50 000 obyvateľov a v Bratislavskom kraji. Častejšie sú vlastníčkami svojho bývania a splácajú hypotéku. Majú bohatšie skúsenosti s členstvom v organizácii/ dobrovoľníctvom/ zahraničným pobytom. Zaznamenávame u nich tiež majú vyššiu mieru pocitu vlastnej účinnosti, ako aj vyššiu mieru odolnosti voči dezinformáciám. Voličsky by sa prikláňali častejšie k PS, OĽANO a SAS.

Slabú mieru sebaorientácie vo veciach verejných majú častejšie mladí vo veku 15 až 19 rokov, čo čiastočne vysvetľuje nižšie dosiahnuté vzdelanie, ako aj vyšší pomer aktuálne študujúcich a mladých bývajúcich s rodičmi. Zároveň ale pri tejto skupine vystáva neveselý obraz: vyšší pomer nezamestnaných alebo pracujúcich na čiastočný úväzok, žijúcich v zle zabezpečenej domácnosti, menej časté využitie internetu (9 % ho nepoužíva denne a 2 % k nemu nemá prístup vôbec). Zriedkavejšia skúsenosť s členstvom v organizácii/ dobrovoľníctvom/ zahraničným pobytom a nižšia miera pocitu vlastnej účinnosti. Nadreprezentovaná je tu opäť maďarská národnosť a respondenti z Košického kraja.

Sebaorientácia vo veciach verejných je v silnom vzťahu s občianskou participáciou, v stredne silnom vzťahu s vlastnou účinnosťou a prozápadnou politickou orientáciou. Slabý vzťah vykazuje s celkovou dôverou k inštitúciám a s odolnosťou k dezinformáciám.¹²

¹² V zátvorke uvádzame príslušné Pearsonovo r: občianska participácia (0.567), vlastná účinnosť (0.405), prozápadná politická orientácia (0.328), celková dôvera k inštitúciám (0.376), odolnosť k dezinformáciám (0.127). Pri občianskej participácii sme pre tento výpočet použili upravený index, nezahrňajúci aktivity obsiahnuté v indexe prehľadu o veciach verejných. Všetky uvedené korelácie sú štatisticky významné na hladine 99 %.

Individuálne perspektívy

Vlastná účinnosť

Vlastná účinnosť je koncept, ktorý do spoločenských vied priniesol A. Bandura. Hovorí o tzv. vnímanej vlastnej účinnosti, ktorú zároveň definuje ako presvedčenie ľudí o ich schopnostiach podávať určené výkony, formujú sa pritom pod vplyvom udalostí, ktoré ovplyvňujú ich život¹³. Tieto presvedčenia o vlastnej účinnosti určujú, ako sa ľudia cítia, myslia, motivujú a správajú.

V súlade s týmto konceptom teda v princípe môžeme pozorovať silný pocit vlastnej účinnosti, ktorý zvyšuje ľudské úspechy a osobnú pohodu. Takíto ľudia pristupujú k náročným úlohám skôr ako k výzvam, ktoré treba zvládnuť, než ako k hrozbám, ktorým sa treba vyhnúť. Po neúspechoch alebo komplikáciách rýchlo obnovujú svoj pocit vlastnej účinnosti. Neúspech pripisujú nedostatočnému úsiliu alebo nedostatočným vedomostiam a zručnostiam, ktoré sú žiaduce. K ohrozujúcim situáciám pristupujú s istotou, že ich dokážu zvládnuť. Takýto efektívny pohľad prináša osobné úspechy, znižuje stres a znižuje náchylnosť na depresiu.

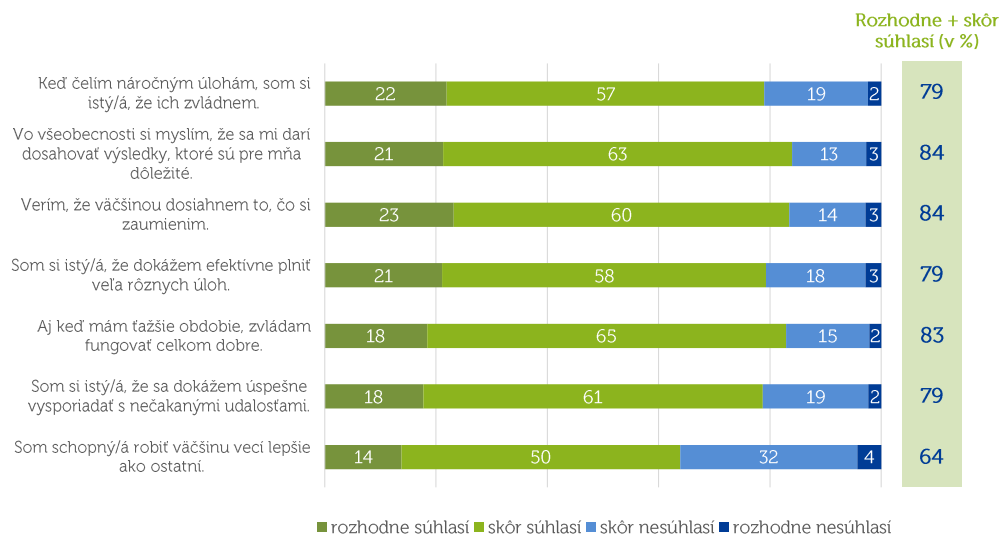
Naopak, ľudia s nízkym pocitom vlastnej účinnosti, skôr pochybujú o svojich schopnostiach, vyhýbajú sa náročným úlohám, ktoré navyše považujú za osobné ohrozenie. Majú nízke aspirácie a slabú oddanosť cieľom, ktoré sa rozhodli sledovať. Keď čelia ťažkým úlohám, zaoberajú sa svojimi osobnými nedostatkami, prekážkami, s ktorými sa stretnú, a najrôznejšími nepriaznivými dôsledkami, namiesto toho, aby sa sústredili na to, ako ich úspešne vykonať. Voči ťažkostiam poľavujú vo svojom úsilí a rýchlo sa vzdávajú. Po neúspechu alebo komplikáciách len pomaly obnovujú svoj pocit vlastnej účinnosti. Pretože nedostatočný výkon považujú za nedostatočné schopnosti, stačí aj malý neúspech, aby stratili vieru vo svoje schopnosti. Lahšie podliehajú stresu a sú náchyľnejší na depresie.

Hoci ide o rýdzo psychologický koncept, vzhľadom na generačné špecifiká súčasnej mladej generácie a jej väčšiu citlivosť na výskyt problémov duševného zdravia, považujeme za dôležité sledovať aj tento špecifický aspekt, ktorý veľa vypovedá o schopnosti zvládať širšie spektrum problémov, ktorými čelí nielen jednotlivec ale aj spoločnosť ako celok. Tieto celospoločenské či globálne krízy (pandémia COVID-19, vojna na Ukrajine či globálne nastupujúca klimatická zmena) totiž na individuálnej úrovni vyvolávajú množstvo špecifických kríz, ktoré vyvolávajú na jednotlivca bezprecedentné požiadavky.

V nasledujúcom grafe vidíme zobrazené percentuálne zastúpenie odpovedí pri jednotlivých výrokoch. Z grafu vyplýva, že vo všetkých sledovaných výrokoch prevažuje miera súhlasu nad nesúhlasom, z čoho by sme mohli odvodzovať pomerne vysokú mieru vlastnej účinnosti. Relatívne najvyššiu mieru súhlasu, a to až na úrovni 84 % sme zaznamenali pri výrokoch: „o všeobecnosti si myslím, že sa mi darí dosahovať výsledky, ktoré sú pre mňa dôležité“ a „verím, že väčšinou dosiahnem to, čo si zaumienim“. Miera súhlasu u väčšiny výrokov sa však pohybuje na úrovni okolo 80 %. Relatívne najnižšiu mieru súhlasu sme zaznamenali pri výroku „som schopný/á robiť väčšinu vecí lepšie ako ostatní“, a to na úrovni 64 %.

¹³ Bandura, A. (1994). Self-efficacy. In V. S. Ramachaudran (Ed.), Encyclopedia of human behavior (Vol. 4, pp. 71-81). New York: Academic Press. (Reprinted in H. Friedman [Ed.], Encyclopedia of mental health. San Diego: Academic Press, 1998). Online dostupné tu: <https://www.uky.edu/~eushe2/Bandura/BanEncy.html>

Pocit vlastnej účinnosti

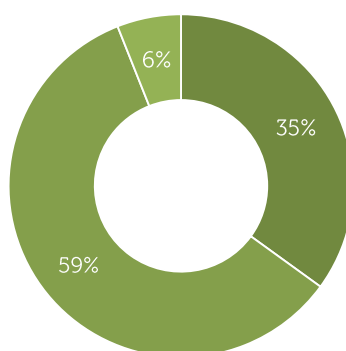

E8. Do akej miery súhlasíte alebo nesúhlasíte s nasledujúcimi výrokmí?

v %, n=1005

Pocit vlastnej účinnosti sa zvyčajne vyhodnocuje ako individuálne skóre na meranej škále. Za týmto účelom sme teda následne spočítali individuálne skóre, ktoré dosahuje hodnotu od 7 do 28. Následne sme ich zaradili arbitrárne do úrovní: ako veľmi vysoké skóre (7 – 13 bodov), priemerné skóre (14 – 20 bodov) a nízke skóre (21 – 28 bodov). Platí, že čím vyššie individuálne skóre, tým vyšší pocit vlastnej účinnosti. V nasledujúcom grafe vidíme, že vysoké skóre zaznamenala približne tretina respondentov (35 %), priemerné skóre zaznamenala viac ako polovica respondentov (59 %). Nízke skóre zaznamenalo v hodnotení len 6 % respondentov.

Pocit vlastnej účinnosti

■ vysoké skóre (7 - 13 bodov)
 ■ priemerné skóre (14 - 20 bodov)
 ■ nízke skóre (21 - 28 bodov)

E8. Do akej miery súhlasíte alebo nesúhlasíte s nasledujúcimi výrokmí?

v %, n=1005

Socio-demografická charakteristika

Respondenti s **vysokým skóre (35 % respondentov)** v pocite vlastnej účinnosti sú častejšie mladí vo vyššom veku (25 – 29 rokov), s vysokoškolským vzdelaním, ktorí buď študujú popri zamestnaní, alebo majú prácu na plný úväzok. Ďalším častým znakom týchto mladých ľudí je samostatné bývanie, a lepšia ekonomická situácia (slušne zabezpečená domácnosť). Zaujímavé je aj zistenie, že títo mladí majú častejšie skúsenosť s mládežníckou organizáciou a častejšie sú tiež občiansky a politicky aktívni. Z hľadiska politických preferencií ide častejšie o voličov vládnej koalície, teda OĽANO, SaS a mimoparlamentnej PS. V porovnaní sa ako relevantný ukazuje aj regionálny aspekt, častejšie sú títo mladí z Trnavského kraja. Evidentne sú to mladí s lepšími životnými štartovacími pozíciami alebo relatívne úspešnými štartmi do dospelosti.

Respondenti, ktorí zaznamenali **priemerné skóre (59 % respondentov)**, sú menej vyhranení z hľadiska sledovaných socio-demografických znakov. Častejšie sa v intervale tohto individuálneho skóre umiestňovali študenti. Títo mladí častejšie nemajú skúsenosť s mládežníckou organizáciou, nie sú občiansky a politicky aktívni. Z hľadiska politického profilu ide častejšie o nerozhodnutých voličov. Slabšie hodnotia aj svoje znalosti v oblasti občianskej výchovy. Regionálne sa vyskytujú častejšie v Prešovskom kraji.

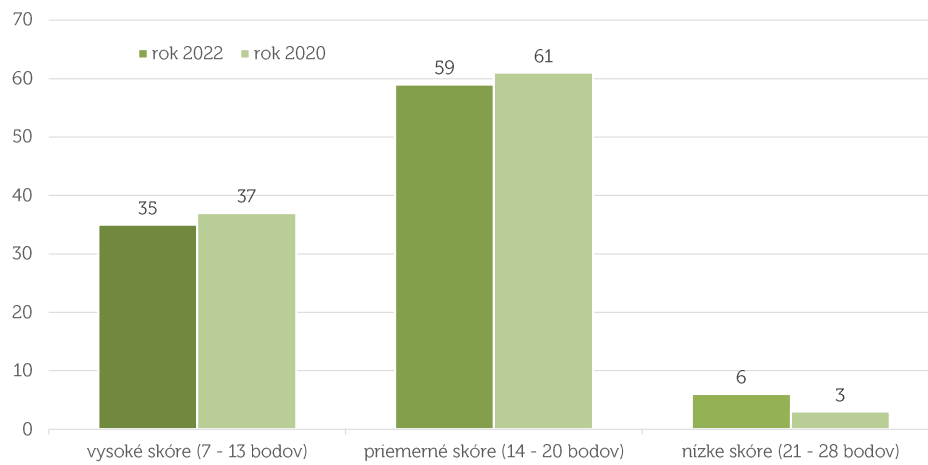
Nízke skóre (6 % respondentov) má pomerne malé zastúpenie v populácii, no spája sa s horšími životnými štartmi. Častejšie sú to mladí s ukončeným základným vzdelaním, alebo neukončeným základným vzdelaním, a mladí so SŠ vzdelaním bez maturity. Častejšie uvádzajú prácu na čiastočný úväzok, čo môže evokovať aj skúsenosť s prekarizovanou prácou, častejšie sú to tiež nezamestnaní. Takíto respondenti častejšie bývajú s rodičmi, a pochádzajú zo zle zabezpečených alebo chudobných domácností. Slabšie hodnotia aj svoje znalosti v oblasti občianskej výchovy. Aj u nich pozorujeme skôr občiansku a politickú aktivitu, a vo voľbách sú skôr nevoliči.

Porovnanie s rokom 2020

Výroky sú výsledkom výskumu hodnôt, ktorý sme realizovali v roku 2020, v rámci ktorého boli testované. Škálu sme v aktuálnom výskume opätovne použili aj kvôli možnosti sledovania vývoja tohto ukazovateľa v čase, ktorý je navyše celospoločensky silne rámcovaný nielen postupne ustupujúcou pandémiou, ale aj pomerne nedávno vypuknutou vojnou na Ukrajine, ktorá má rozsiahly globálny dopad.

Ako vidíme v grafe, sledujeme mierny pokles podielu mladých, ktorí vykazujú vysoké a priemerné skóre, pričom dochádza k nárastu podielu mladých s nízkym skóre (nárast z 3 na 6 %). Pozorované posuny sú zatiaľ skôr len mierne, ale ukazujú možný dopad na generáciu mladých ľudí, predovšetkým na ich presvedčenie a schopnosť zvládať náročné životné situácie. Nastúpený trend je negatívny, tento ukazovateľ však bude vhodné sledovať aj naďalej.

Pocit vlastnej účinnosti – porovnanie 2022 - 2020

E8. Do akej miery súhlasíte alebo nesúhlasíte s nasledujúcimi výrokmí?

v %, n=1005

Percepcia životných vyhlíadok do budúcnosti

Ďalšia otázka, ktorou sledujeme vývoj situácie a postavenia mladých ľudí v spoločnosti, sleduje ich percepciu vnímania vlastných vyhlíadok do budúcnosti. Tento ukazovateľ sme prvý krát sledovali v roku 2017. V analýze sa teda budeme venovať aj posunu týchto ukazovateľov čase.

Ako je zrejmé z grafu, mladí sú skôr optimisti, pokiaľ ide o ich životné vyhlíadky do budúcnosti. Až 70 % respondentov si myslí, že budú mať stabilnú prácu alebo zamestnanie. Takmer dve tretiny respondentov (65 %) si tiež myslí, že budú schopní zvládať platiť svoje účty a budú môcť chodiť na dovolenky (64 %). Viac ako polovica respondentov (59 %) si myslí, že budú žiť samostatne bez rodičov.

Prevažná väčšina respondentov spája svoju budúcnosť so životom na Slovensku. No 20 % respondentov si myslí, že sa natrvalo presťahujú do zahraničia.

Socio-demografická charakteristika

Z hľadiska profilu tu máme tri kategórie výrokov, na ktoré je responzívna iná časť populácie mladých. Samostatné život bez rodičov, schopní zvládať svoje účty a mať stabilnú prácu alebo zamestnanie častejšie uvádzali mladí nad 20 rokov, resp. nad 25 rokov, absolventi SŠ s maturitou alebo VŠ, mladí, ktorí už pracujú na plný úväzok, respondenti, ktorí už majú samostatné bývanie. Častejšie boli optimistickí v týchto oblastiach tiež respondenti, ktorí dosahujú najvyššie skóre v pocite vlastnej účinnosti. Politicky nie sú úplne vyhranení, no častejšie deklarovali optimistické pozície skôr voliči dominantných opozičných strán ako SMER alebo HLAS. Častejšie sú tiež občiansky a politicky aktívni.

Percepcia možnosti chodenia na dovolenky v budúcnosti oslovuje skôr mladých, ktorí už teraz vykazujú lepšie štartovacie pozície, resp. už naštartovali pomerne úspešne svoj život v pozíciách dospelého človeka. Aj v tomto prípade sú to respondenti s najvyšším skóre v pocite vlastnej účinnosti. Častejšie sú to mladí vo veku 25 – 29 rokov, minimálne so SŠ vzdelaním s maturitou, respondenti, ktorí majú zamestnanie a ktorí majú samostatné bývanie. Svoje domácnosti považujú

skôr za slušne zabezpečené. Regionálne sú častejšie z Bratislavského alebo Trnavského kraja, častejšie tiež bývajú v Bratislave. Okrem toho u nich evidujeme častejšie skúsenosť s členstvom v mládežníckej organizácii, sú občiansky a politicky aktívni. Čo do politického profilu, tu skôr vidíme výskyt voličov vládnej OĽANO a mimoparlamentnej PS.

Obe kategórie týchto optimistov častejšie deklarovali, že sa v horizonte 3 rokov odťahujú do zahraničia.

Keď sme sa pozreli do profilu tých, ktorí deklarovali, že sa presťahujú do zahraničia, ponúka sa trochu iný, menej vyhranený obraz. Oproti priemeru sú to častejšie absolventi SOŠ bez maturity, mladí, ktorí študujú a pracujú, respondenti, ktorí žijú vo väčšom meste, bývajú v podnájme. Politicky sú to skôr voliči SAS, častejšie ide o voličov, ktorí sú občiansky a politicky aktívni.

Porovnanie 15 – 24 ročných v rokoch 2017 až 2022

V roku 2017 sme realizovali výskum občianskej a politickej participácie na populácii mladých vo veku 15 – 24 rokov. Preto aj v nasledujúcom grafe uvádzame porovnanie názorov mladých v tejto vekovej kategórii. Ako je zrejmé z grafu, oproti roku 2017 nastal významný posun vo všetkých sledovaných indikátoroch. Aj v kontexte predchádzajúcej analýzy sa ukazuje, že práve gro vekovej kategórie mladých, teda mladí vo veku 15 – 24 rokov, najviac zasiahla spoločenská neistota, poznačená nielen pandemiou či vojnou, ale aj nastupujúcou ekonomickou krízou. Životné istoty sú silne viazané na možnosti dobrého uplatnenia na trhu práce. Obavy sú nielen o zamestnanie, ešte väčšie sú však obavy pokiaľ ide o schopnosť zvládnuť životné náklady s nastupujúcou dospelosťou, vrátane samostatného bývania. Najväčší pokles nastal pri viere v to, že budú schopní platiť svoje účty, druhý najväčší pokles je pre výroku, že budú žiť samostatne bez rodičov.

V kontexte predchádzajúcej analýzy je zaujímavé všimnúť si pokles optimizmu pri možnosti budúcich dovolení. Ako sme si ukázali vyššie, tento indikátor je vysoko relevantný skôr pre

mladých s lepším socio-ekonomickým postavením. Zároveň tu pozorujeme, že pokles nie je taký výrazný ako u ostatných výrokov odkazujúcich k životným podmienkam.

K poklesu o 11 % došlo aj v prípade deklarovaného záujmu presťahovať sa do zahraničia. Otázka je, či už zahraničie nie je dostatočne efektívnym riešením, alebo je to dôsledok obmedzení pre cestovanie za prácou do zahraničia v dôsledku pandémie COVID-19. Možná je aj kombinácia oboch faktorov, v každom prípade táto otázka by vyžadovala ďalšie preskúmanie.

Priestory pre mládež

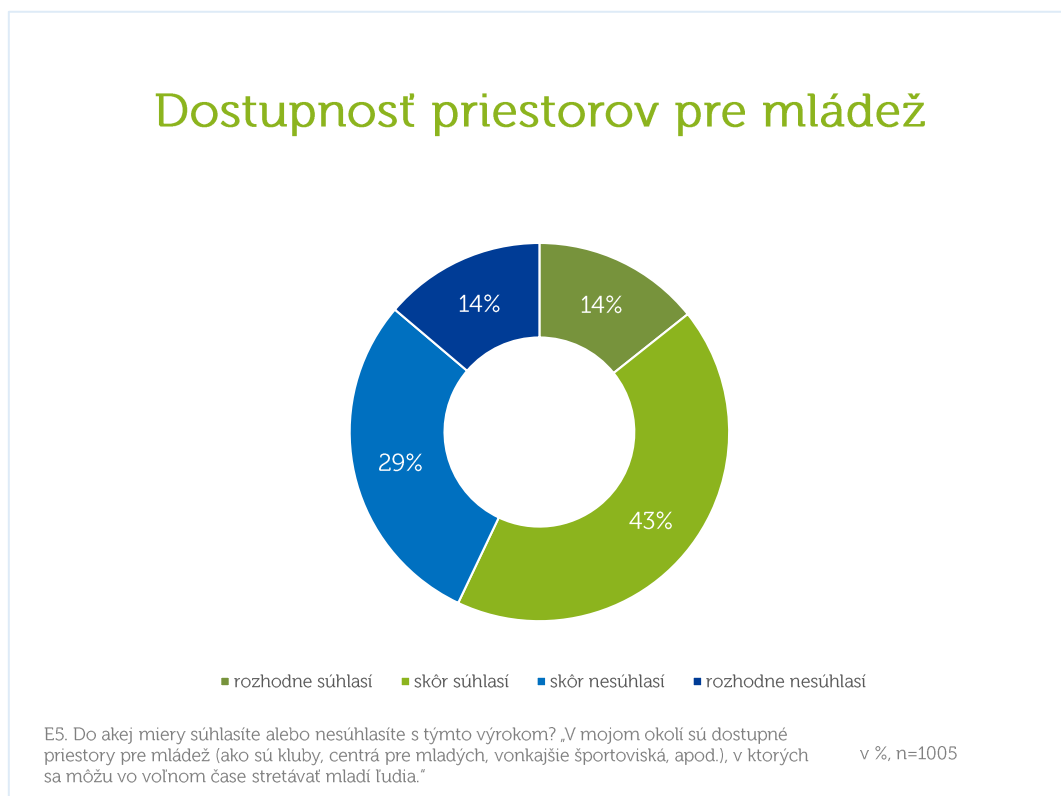
Otázka priestorovej infraštruktúry pre mládež je na Slovensku dlhodobo v tieni politického záujmu. Na potrebe a dopyte po takýchto priestoroch medzi mladými na základe našich skúseností ako aj zistení z kvalitatívnych výskumov dlhodobo nič nemení. Preto sme vo výskume respondentom predložili aj otázky o dostupnosti a skúsenosti s voľnočasovými priestormi.

Dostupnosť priestorov pre mládež

Respondentom sme položili otázku formou súhlasu o dostupnosti priestorov pre mládež. Pod týmito priestormi pritom myslíme kluby, centrá pre mladých ale napr. aj vonkajšie športoviská.

Analýza dát ukázala, že viac ako polovica respondentov (57 %) má vo svojom okolí takéto dostupné priestory pre mládež. Z nich však rozhodne súhlasí len 14 % respondentov, 43 % respondentov s uvedeným výrokom skôr súhlasilo.

Naopak 43 % respondentov deklarovalo, že takéto priestory v ich okolí nie sú dostupné. V tomto prípade 29 % respondentov s výrokom skôr nesúhlasilo, a 14 % respondentov rozhodne nesúhlasilo.

Socio-demografická charakteristika

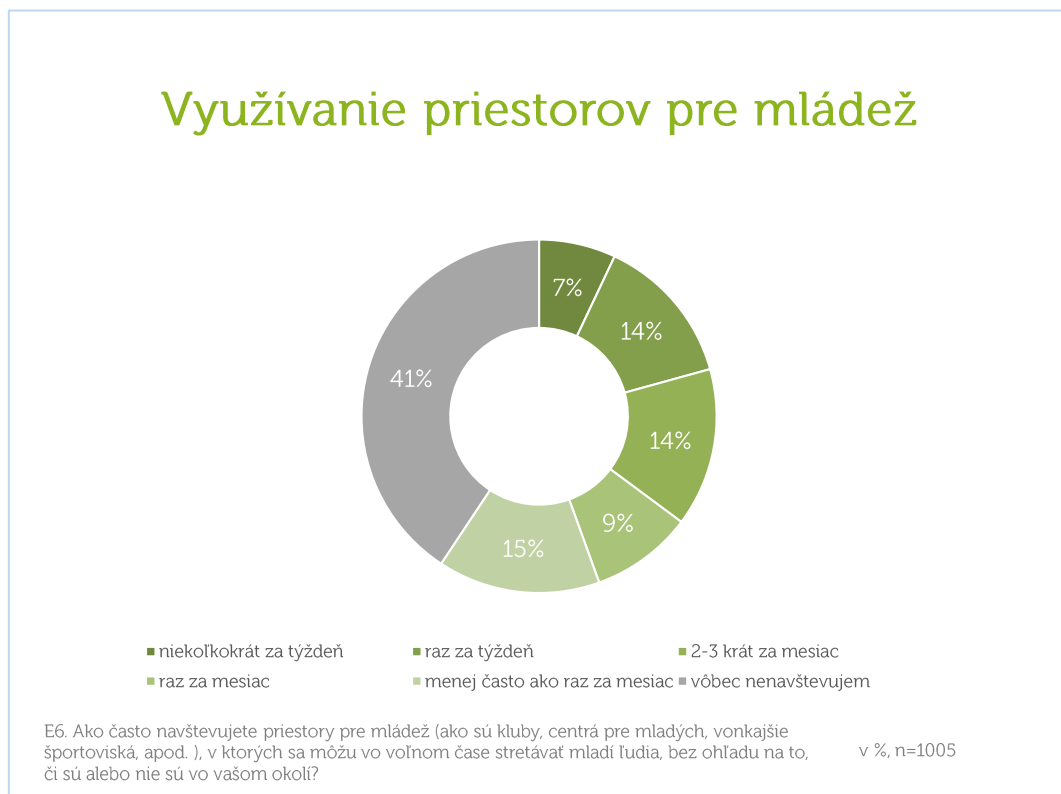
Dostupnosť priestorov je v prvom rade regionálna záležitosť ale prejavujú sa v nej aj viaceré socioekonomické ukazovatele. Častejšie deklarujú dostupnosť takýchto priestorov mladí slovenskej národnosti, mladí z Bratislavského, Trenčianskeho a Žilinského kraja, mladí zo slušne zabezpečených domácností. Dostupnosť priestorov však potvrdzujú aj mladí, ktorí sa občiansky alebo politicky angažujú, ako aj mladí, ktorí majú skúsenosť s mládežníckou organizáciou. Títo mladí takéto priestory zároveň aj častejšie navštevujú. Hovorí to teda aj o tom, že pre tieto aktivity majú dostupné priaznivo nastavené podmienky aj v širšom sociálnom okolí, resp. vďaka priestorovej podpore.

Na druhej strane nedostatok priestorov pre mladých je deklarovaný častejšie medzi mladými, ktorí majú maďarskú národnosť, medzi respondentmi z Košického a Banskobystrického kraja, ale potvrdzujú ho častejšie aj mladí, ktorí žijú na vidieku. Okrem toho častejšie uvádzali nedostupnosť priestorov pre mladých respondenti, ktorí žijú v zle zabezpečenej alebo chudobnej domácnosti. Pre týchto mladých je príznačná tiež chýbajúca občianska a politická angažovanosť, ako aj častejšie chýbajúce skúsenosti s mládežníckou organizáciou. Tieto ukazovatele však treba vnímať skôr ako dôsledok chýbajúcich priestorov, než ich príčinu.

Využívanie priestorov pre mládež

Dostupnosť priestorov je limitujúca vo vzťah k možnosti navštevovania takýchto priestorov. Až 41 % respondentov vôbec nenavštevuje takéto priestory, čo je údaj, ktorý korešponduje s údajom o dostupnosti takýchto priestorov. Napriek tomu nedostupnosť neznamená automaticky ich nenavštevovanie. Časť respondentov (41 % tých, ktorí deklarovali, že v ich okolí nie sú takéto priestory) potvrdila, že napriek nedostupnosti takýchto priestorov vo svojom okolí takéto priestory inde navštevuje. Predpokladáme, že a tým je vysvetlenie o cestovaní, resp. presune aj do väčšej vzdialenosti (v rámci mesta, v susednej obci apod.).

Čo sa týka frekvencie navštevovania priestorov pre mládež, na týždennej báze navštevuje takéto priestory 21 % respondentov (z toho 7% respondentov niekoľkokrát za týždeň a 14 % respondentov aspoň raz za týždeň). Aspoň raz za mesiac navštevuje takéto priestory 23 % respondentov. 15 % respondentov navštevuje takéto priestory menej často ako raz za mesiac.

Socio-demografická charakteristika

Profil mladých ľudí, ktorí využívajú v rámci voľnočasových aktivít priestory pre mladých, korešponduje prevažne so študentským spôsobom života, je sprevádzaný závislosťou na rodičoch, no zároveň sú to mladí, ktorí sú aktívni. Navštevovanie priestorov pre mladých častejšie deklarovali muži, mladí vo veku 15 – 19 rokov a 20 – 24 rokov, študenti, mladí, ktorí majú skúsenosť s MO, respondenti, ktorí sú občiansky a politicky aktívni, hodnotia sa pozitívne pokiaľ ide o úroveň ich občianskeho vzdelania. Z hľadiska volebných preferencií ide častejšie o voličov PS.

Takéto priestory však už nie sú zaujímavé pre mladých, ktorí žijú dospelým životom, majú zamestnanie prípadne aj samostatné bývanie, a môžu sa slobodne rozhodovať kam, kde a s kým budú tráviť voľný čas, samozrejme v rámci svojich finančných možností. Druhou kategóriou mladých, ktorí takéto priestory nevyužívajú, sú mladí zo znevýhodneného prostredia, ktorí nemajú možnosti ani zdroje na to, aby služby takýchto priestorov mohli využívať. Takéto priestory teda častejšie nenavštevujú ženy, mladí vo veku 25 - 29 rokov, respondenti z Košického kraja,

respondenti, ktorí sú zamestnaní na plný úväzok a nezamestnaní, a respondenti, ktorí majú samostatné bývanie. Okrem toho deklarujú častejšie nevyužívanie takýchto priestorov mladí zo zle zabezpečených a chudobných domácností, hodnotia sa negatívne pokiaľ ide o úroveň ich občianskeho vzdelania, ale aj mladí, ktorí sú občiansky a politicky neaktívne. Častejšie sú to tiež nevolíči.

Zaujímavý je nepochybne rodový rozdiel vo využívaní takýchto priestorov v neprospech žien. Vzhľadom na vekový a socio-ekonomický profil mladých, ktorí nevyužívajú takéto priestory, môže byť spôsobený etablovanou disproporciou v rodových rolách pokiaľ ide o starostlivosť o rodinu (deti) a domácnosť.

Socio-demografický profil respondentov

SD1. Pohlavie

Muž	51,0
Žena	49,0

SD2kat. VEK

15-19 rokov	29,4
20-24 rokov	31,6
25-29 rokov	39,0

SD3. Aké je Vaše najvyššie ukončené vzdelanie?

Základné, neukončené základné	34,5
Stredoškolské bez maturity	9,5
Stredoškolské s maturitou (vrátane nadstavby)	38,0
Vysokoškolské magisterské, inžinierske, doktorské (alebo ich ekvivalent)	18,0

SD4. K akej národnosti sa hlásite?

slovenská	89,3
maďarská	8,1
iná	2,7

SD5. Bývate v sídle

do 1 000 obyvateľov	16,5
1 000 – 1 999 obyvateľov	16,2
2 000 – 4 999 obyvateľov	18,0
5 000 – 19 999 obyvateľov	16,9
20 000 – 49 999 obyvateľov	14,0
50 000 – 99 999 obyvateľov	7,9
100 000 obyvateľov a viac (BA, KE)	10,4

SD6. Kraj bydliska (kde sa väčšinou zdržiavate)

Bratislavský kraj	10,4
Trnavský kraj	9,9
Trenčiansky kraj	9,9
Nitriansky kraj	11,7
Žilinský kraj	13,7
Banskobystrický kraj	11,3
Prešovský kraj	17,4
Košický kraj	15,6

q1a. Strávili ste viac ako 3 mesiace v zahraničí? Máme na mysli súvislý pobyt trvajúci minimálne 3 mesiace kedykoľvek v minulosti.

Áno	19,0
Nie	81,0

q1b. Ako by ste ohodnotili túto Vašu skúsenosť v zahraničí?

1 (veľmi dobrá skúsenosť) 2 3 4 5 (veľmi zlá skúsenosť)

1 (veľmi dobrá skúsenosť)	58,6
2	28,8
3	1,3
4	1,0
5 (veľmi zlá skúsenosť)	0,1

q2. Máte osobnú skúsenosť s členstvom v mládežníckej organizácii ako sú napr. Skauting, YMCA, Mládež Slovenského červeného kríža, Mladí hasiči, farské stretká apod.?

Nemám takúto skúsenosť	74,8
Som členom/kou takejto organizácie menej ako 2 roky	2,6
Som členom/kou takejto organizácie viac ako 2 roky	8,7
Bol som v minulosti členom/kou takejto organizácie menej ako 2 roky, ale dnes už nie som	7,4
Bol som v minulosti členom/kou takejto organizácie viac ako 2 roky, ale dnes už nie som	6,6

q3. Máte skúsenosť s dobrovoľníctvom alebo dobrovoľníckou činnosťou?

Nemám takúto skúsenosť	59,9
V minulosti som sa dobrovoľníckych aktivít zúčastňoval/a, ale dnes už nie	14,5
Sem tam sa na dobrovoľníckych aktivitách zúčastňujem, ale je to skôr výnimočné	20,6
Pravidelne sa zúčastňujem na dobrovoľníckych aktivitách	5,0

SD7. Aké je Vaše najvyššie ukončené vzdelanie? Máme na mysli najvyššie UKONČENÉ VZDELANIE (ak teda napríklad momentálne študujete na SOŠ alebo gymnáziu, tak máte najvyššie ukončené vzdelanie základné apod.)

neukončená základná škola	3,5
ukončené základné vzdelanie	31,0
ukončené stredoškolské vzdelanie bez maturity	9,5
ukončené stredoškolské odborné vzdelanie s maturitou/ vyučený s maturitou	24,5
ukončené stredoškolské všeobecné vzdelanie s maturitou (gymnázium)	13,5
ukončené vysokoškolské bakalárske vzdelanie (ukončený 1. stupeň)	5,6
ukončené vysokoškolské magisterské, inžinierske, doktorské vzdelanie (ukončený 2. stupeň)	11,7
ukončené vysokoškolské doktorandské vzdelanie PhD. (3. stupeň)	0,7

SD8. Čo z nasledujúceho sa na Vás najviac hodí?

Som študent	37,4
Študujem a zároveň pracujem na plný úväzok	2,5
Študujem a zároveň pracujem na čiastočný úväzok	6,0
Pracujem na plný úväzok	42,0
Pracujem na čiastočný úväzok	2,9
Som nezamestnaný	5,1
Iné	4,2

SD9. V akom type sídla trávite väčšinu času počas roka?

Na dedine	45,4
V malom meste	26,8
Vo väčšom meste	21,4
V hlavnom meste	6,5

SD10. V akom type bývania trávite väčšinu času?

bývam s rodičmi	67,7
som v podnájme v byte či dome	12,8
mám vlastný byt či dom, ale musím ho splácať	11,9
mám vlastný byt či dom a nemusím ho splácať	4,7
bývam inak (internát, ubytovňa...)	2,9

SD11. Ak zväžite príjmy a majetok Vašej domácnosti, v ktorej žijete, povedali by ste, že je...

veľmi dobre zabezpečená	3,1
slušne zabezpečená	23,8
priemerne zabezpečená	57,9
zle zabezpečená	9,5
v podstate chudobná domácnosť	3,1
neviem, nechcem odpovedať	2,7

SD12. Ako často používate internet, teda www stránky, sociálne siete, e-mail alebo ktorúkoľvek inú časť internetu, či už zo svojho počítača, mobilného telefónu, prípadne z iného zariadenia?

V podstate denne	90,0
Niekoľkokrát za týždeň	7,3
Menej často	2,0
Vôbec nie	0,8